

ΓΙΑΝΝΗ Γ. ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Ν. ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΥ — ΚΟΝΙΤΖΙΟΤΗΣ

(Ο Εὐεργέτης)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΑΝΑΤΥΠΟ ΑΠΟ ΤΟ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ» 1981

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

1981

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΓΙΑΝΝΗ Γ. ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	ΚΟΝΙΤΖΑΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	4629/
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	24/7/2000
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ.	

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Ν. ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΥ — ΚΟΝΙΤΖΙΟΤΗΣ

(Ο Εργετής)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΑΝΑΤΥΠΟ ΑΠΟ ΤΟ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ» 1981

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

1981

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

1712/11

Στόν κατάλογο τῶν ἐλεοθετῶν ἢ κληροδοτῶν τῆς πόλης τῶν Ἰωαννίνων, πού καταχωρεῖ ὁ Π. Ἀραβαντινός στή ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ του, (Χρονογραφία τῆς Ἠπείρου, τ. 2ος, σελ. 272, ἔκδ. 1856) σάν πρῶτος (χρονολογικά) ἐλεοθέτης ἀναφέρεται ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου, μέ κατάθεση στή Ρωσία 21.000 ἀσσιγνάτσιες, καί στή Βιέννη 19.500 φιορίνια.

Γιά τόν κατάλογο αὐτό ὁ ἴδιος λέει ὅτι «οὐκ εἶχομεν θετικήν γνῶσιν πότε ἤχημαζον ἀκριβῶς, καί ποῖοι οἱ οὐσιώδεις ὅροι τῆς διαθήκης ἐνός ἐκάστου, διότι αἱ διαθήκαι αὐτῶν κατεστράφησαν ὑπὸ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1820, καί οὐδεὶς κώδηξ ἔμεινε κοινός, διὸ καταχωροῦμεν, κατὰ χρονικήν ὡς ἔγγιστα σειράν τοὺς ἀειμνήστους ἐκείνους εὐεργέτας ὡς ἔπεται».

Μετά τόν Παναγιώτη Χατζηνίκου, ἀκολουθοῦν ἐλεοθέτες μέ μεγαλύτερα κληροδοτήματα, ὅπως ὁ Γεώργιος Γοργόλης καί υἱός (60.000 ἀσσιγ.), ὁ Δημήτριος Παυλῆς (45.000 φιορίνια), ὁ Ζώης Καπλάνης (170.000 ἀσ.), ὁ Ἰωάννης Μάνθου Κονιτζιώτης (48.000 ἀσ.), ὁ Παναγιώτης Ζούκας (95.000 ἀσ.), ὁ Ἰωάννης Χριστοδούλου (50.000 ἀσ.), ὁ Μπαλάνος Τροφίμ Μάτζος (177.000 ἀσ.), οἱ Ζωσιμάδες (500.000 φιορ.), ὁ Γεώργιος Χατζηκώστας (105.000 ἀσ.) κλπ.

Ἔτσι, ὁ Χατζηνίκου εἶναι μέν πρῶτος χρονολογικά εὐεργέτης τῆς πόλης τῶν Ἰωαννίνων, δέν εἶναι ὅμως ἀπὸ τοὺς πιὸ σημαντικούς. Καί χωρὶς ἀκόμα νὰ λογαριάσουμε τὸν ὄγκο τῶν κληροδοτημάτων πού διέθεσε ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου (ἐκτὸς Ἠπείρου βέβαια, πού ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω εἶναι σημαντικώτατος), τὸ γεγονός καί μόνο ὅτι ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου βρίσκεται πρῶτος στή λίστα τῶν ἠπειρωτῶν εὐεργετῶν, καί μάλιστα στή λίστα ἐκείνη τῶν εὐεργετῶν πού ξεκινάει τὰ τέλη τοῦ δέκατου ὀγδοοῦ αἰῶνα, συνεχίζει τὸν δέκατο ἔνατο καί τὸν εἰκοστὸ αἰῶνα, χωρὶς ἀκόμα νὰ χεὶ κλείσει ὀριστικά, κάνει τὸν Παναγιώτη Χατζηνίκου κάτι παραπάνω ἀπὸ σημαντικό, θάλεγα μοναδικό, ἢ ἀνεχτίμητο, ἀν σκεφτεῖ κανένας πόσο αποφασιστικός εἶναι ὁ ρόλος τοῦ «πρωτοπόρου» ἢ τοῦ ANIMATEUR σ' αὐτὲς τίς περιπτώσεις, τί καίριο ρόλο παίζει ἢ μίμηση στήν ὅλη ψυχική διαδικασία πού καταλήγει στήν ἀπόφαση

νά διαθέσει κάποιος τήν περιουσία του σέ κοινωφελείς σκοπούς, τὸ προηγούμενο παράδειγμα κλπ.

Χωρὶς νά ἐπιμείνουμε περισσότερο, σημειώνουμε ἐδῶ, πὼς ὄλο αὐτὸ τὸ ἄνθισμα τοῦ μοναδικοῦ φαινομένου τῆς ἀφιέρωσης περιουσίας στὰ κοινά, πού σημειώθηκε στὴν Ἡπειρο κατὰ κύριο λόγο, αὐτὴ τὴν ἐποχὴ δὲν μπορεῖ νά εἶναι ἄσχετο ἀπὸ τὸ φαινόμενο τοῦ διαφωτισμοῦ στὴν Ἡπειρο, τὸ ρόλο τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, τὸ πέρασμα τοῦ Ἀη Κοσμᾶ κλπ. Κι εἶναι ἀναμφισβήτητο πὼς ὄλο τοῦτο τὸ φούντωμα τοῦ πολιτιστικοῦ ἐποικοδομήματος καὶ ἡ διαμόρφωση τῆς εἰδικῆς κοινωνικῆς συνείδησης τοῦ εὐεργέτη, θᾶχει τὶς ρίζες του σέ βαθιές κοινωνικὲς πολιτικὲς ἀναδιαρθρώσεις, κι ἄλλες ἀλλαγές, πού θᾶξιζε τὸν κόπο νά ἐρευνηθοῦν βαθύτερα.

Καθὼς θὰ δοῦμε παρακάτω, ἡ ζωὴ τοῦ Παναγιώτη Χατζηγιάννη δένεται μὲ τὴν παιδική, ἐφηβικὴ καὶ πρώτη ἀντρικὴ ἡλικία τοῦ Ζώη Καπλάνη, στοῦ ὁποίου τὴν τύχη, ἀλλὰ καὶ τὴν ὄλη διαμόρφωση τοῦ χαρακτήρα, ὁ Χατζηγιάννη ἀσκήσε ἀποφασιστικὸ ρόλο. Καὶ εἶναι χαρακτηριστικὸ γιὰ ὅσα εἶπαμε παραπάνω, αὐτὸ πού γράφει ὁ ἀνώνυμος μεταφραστὴς τοῦ Ρούσικου βιβλίου «Σπάνια εὐποιίας ἔργα τοῦ Ζώη Κωνσταντίνου Καπλάνη» (Μόσχα 1809) στὴν εἰσαγωγὴ τοῦ βιβλίου. Ἀφοῦ ἀγαφέρει ὅτι ὁ Καπλάνης ἐξακολουθοῦσε καὶ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὸν Παναγιώτη Χατζηγιάννη νά βοηθᾶει διὰ πανιός, καθὼς τοὺς εἰς Μόσχαν παρευρισκομένους ἐνδεεῖς, οὕτως καὶ τοὺς ἐν τῇ παιρίδι αὐτοῦ πτωχοὺς, δι' οὗ ἐπλήρου πρὸς αὐτοὺς τὸ χριστιανικὸν αὐτοῦ ἀπαραίτητον χρεὸς. Καὶ σωματικῶς μὲν ἐμακρύνθη ἀπὸ τῆς παιρίδος αὐτός, νοερῶς δὲ μᾶλλον ἐπληθύνθη αὐτῷ ὁ ἔρος πρὸς αὐτήν, ἐπειδὴ πρῶτον καὶ θεῖον ἔργον εἶχε διὰ πανιός τὸ καλὸν τῆς παιρίδος του, πρὸς τὸ συντρέχειν ἐκεῖ, τὰ κατὰ δύναμιν τοῖς δεομένοις, καταλήγει:

«Ταῦτα τὰ θεάρεσια ἔργα ἐκδιδάχθη αὐτός κατ' ἀρχὰς παρὰ τοῦ ῥηθέντος εὐεργέτου αὐτοῦ Π. Χατζῆ Νίκου, ὅστις οὐχὶ μόνον διὰ πανιός ἦν βοηθῶν δόσει ἀδρᾶ τοῖς πτωχοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ζῶσιν ἔτι ὢν, πρῶτος τῶν Γραικῶν αὐτός κατέθειτο αἰωνίως, εἰς τὸ ἐν Μόσχᾳ Ἱμπερατορικὸν Ὁρφανοτροφεῖον ῥούβλια εἰκοσιπέντε χιλιάδας, ὡσαύτως δὲ καὶ εἰς τὸ ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας Γαζοφυλάκιον (κοινῶς Μπάγκον) ἱκανὴν ποσότητα χρημάτων ἐξ ἰδίας αὐτοῦ περιουσίας, ὧν τὸν κατ' ἔτος τόκον, διορίσατο πρὸς χορηγῶν διαφόρων θεαρέσιων εὐποιῶν εἰς τὴν παιρίδα αὐτοῦ πόλιν τῶν Ἰωαννίνων».

2

Ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου γεννήθηκε τὸ 1709 καὶ πέθανε τὸ 1796. Εἶναι θαμμένος στὸ Μπρασόφ τῆς Ρουμανίας, τὴν ἀλλοτινὴ Στεφανούπολη, πού τὰ χρόνια τοῦ Χατζηνίκου ἀνήκε στὴν Αὐστρουγγρική Αὐτοκρατορία. Καὶ στὸν τάφο του, πού βρίσκεται στὸ ἑλληνικὸ νεκροταφεῖο τοῦ Μπρασόφ, δίπλα ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν «Ἐθνικὴ Ἑλληνικὴ ἐκκλησία» τῆς Ἁγίας Τριάδας, εἶναι γραμμένα τὰ παρακάτω:

«Παναγιώτης Χατζηνίκου ἐνιαῦθα καθεύδει
δοῦλος μὲν Π'α Θεοῦ, ἡ δὲ φίλος μέροποις
Καυὰ μὲν Ἰωάνν(ινα) εἰέξαιτο, ἔσχε δὲ ἄλλη
Βρασοβὸν ἢ κώμη ἔνεκα ἐμπορίας
ἢτ' ἐκυδεύσαιτο εἰς θαθὺν γήρας κείνον ἰόντα
οὐδ' ἐπὶ τῷ θανάτῳ ἄμφω ἐκωκυσάτην

XXX

ἐγεννήθη μὲν ἐν ἔτει (1709)

Κατὰ δὲ τῷ 1796 Μαρτίου τὶ 28 ἐτελεύτ(ησε)»

(Βλ. Ἀρχιμανδρίτου Χριστοφόρου Κτενᾶ: «Αἱ Ἐπιγραφαὶ καὶ οἱ Ἀφιερῶται τῆς ἐν Στεφανουπόλει Ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Τριάδος» Βουκουρέστιον, 1938, σελ. 25. Καθὼς καὶ ἰδίου: «Λεύκωμα τῆς ἐν Στεφανουπόλει Ἐθνικῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Τριάδος», Βουκουρέστιον, 1937, σελ. 25).

Ἀπὸ τὸ παραπάνω ἐπιτύμβιο φαίνεται καθαρὰ ὁ χρόνος γέννησης, τὸ ἐπάγγελμα, ὁ τόπος γέννησης καὶ ὁ χρόνος τοῦ θανάτου τοῦ Παναγιώτου Χατζηνίκου. Ἀπ' αὐτὰ πού ξέρουμε καὶ συμβαίνουν κατὰ κανόνα, μὲ τὴν παραπάνω μνήμη, ξεκαθαρίζονται ἀπόλυτα ὁ χρόνος θανάτου καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πεθαμένου. Καὶ θὰ πρέπει ν' ἀμφισβητηθοῦν ἢ χρονολογία καὶ ὁ τόπος γέννησής του, στοιχεῖα πού γιὰ τοὺς μοναχικοὺς — ἄγαμους ξενητεμένους (ὅπως ἦταν ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου) μετὰ τὸ θάνατό τους, ἀπὸ χίλιους δυὸ λόγους μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι ἀπόλυτα γνωστά, σ' αὐτοὺς πού ἀναλαμβάνουν τὸ ἔργο τῆς σύνταξης τοῦ ἐπιτύμβιου ἢ τῆς βιογραφίας.

Φαίνεται, ἀπ' ὅσα γράφει ὁ Ἀρχιμ. Χριστόφορος Κτενᾶς («Λεύκωμα κλπ» σελ. 32 καὶ «Ἐπιγραφαὶ κλπ.» σελ. 37), στὴ Ρουμανία ἀμφισβητήθηκε καὶ ὁ χρόνος τοῦ θανάτου τοῦ Π. Χατζηνίκου ἀλλὰ καὶ ἡ ἑλληνογλωσσὴ καταγωγή του. Ἔτσι, ἀναφέρει πῶς ὁ πατήρ Κάντιδος Μουσσλέα στὸ ἔργο του «TARA BARSEI» (σελ. 27), τοποθετεῖ χρονολογικὰ κάποιον ἐπεισόδιον ἀνάμεσα στὸν Παναγιώτη Χατζηνίκου καὶ τὸν ἱερέα Γ. Χαΐνες νὰ λαβαίνει χώρα στίς 29 Δεκεμβρίου 1796, πού σημαίνει, ὅπως γράφει ὁ Κτενᾶς, ὅτι τὰ γρα-

φέντα «ὕπὸ τοῦ πατρὸς Μουσσελέα, ἦσαν ἀποκυήματα τῆς φαντασίας αὐτοῦ, καὶ ἐγράφησαν οὐχὶ χάριν τῆς Ἱστορίας, πρὸς ἣν δὲν ἀνταποκρίνονται, ἀλλ' ὅπως φανῆ εἰς τοὺς ὁμογενεῖς του ὅτι γράφει νέον τι περὶ τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας (ἐννοεῖ ἐδῶ τὴν Ἁγία Τριάδα τοῦ Μπρασόφ, τῆς ὁποίας ἱδρυτῆς εἶναι ὁ Π. Χατζηνίκου), τὸν ὁποῖον δὲν χωνεύουσι διότι ἱδρυσεν ἐκκλησίαν ὀρθόδοξον, οὐχὶ μικτὴν ἑλληνορωμανικὴν, ἀλλὰ καθαρῶς ἑλληνικὴν». Τὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ ἀναφέρεται σ' ἐκδιαστικὴ ἐνέργεια τοῦ ρουμάνου ἱερέως Γ. Χάϊνες «εἰσοδύσαντος εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ μετὰ δύο μαριτύρων, τοῦ ἐπόπιου Λάγγε καὶ ἐνὸς γραμματέως καὶ θέλοντος ἵνα ἐκβιάσῃ αὐτὸν καὶ ὁμολογήσῃ ἐνώπιον αὐτῶν, ἐὰν εἶπεν ἢ ὄχι ὅτι δὲν θὰ ἱδρύσῃ τὰ δύο ἐκεῖνα ἱδρύματα (τουτέστι τὸ Ταμεῖον τῶν πιωχῶν τοῦ Βρασσοβοῦ καὶ τὸ τῆς σχολῆς) ἀέχρισ ὅτου ὁ Ῥωμᾶνος καπελλᾶνος δὲν ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐξήτει ὅπως διαταχθῆ ὁ Ῥωμᾶνος ἱερεὺς νὰ μὴν ἐνοχλῆ αὐτὸν τοῦ λοιποῦ, ἀσθενῆ ὄντα, καὶ νὰ παύσῃ νὰ ὑβρίζῃ αὐτόν».

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ὁ Κτενάς ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἰωάννης Ἱππότης DE PUSCARIU «μετεβάπτισεν εἰς Ἀρωμᾶνον» (Κουτσόδλαχο) τὸν Παναγιώτη Χατζηνίκου.

Σημειώνουμε ἐδῶ, ὅτι καὶ ὁ φίλος μας Π. Ἀραβαντινὸς (Χρονογραφία, τ. Πος, σελ. 265) κάνει λάθος γράφοντας ὅτι τὸ 1700 «εἰκάζεται ὅτι ἔζων οἱ ἐλεοθέται Παναγιώτης Χατζηνίκου, Κώστας Γεωργίου...», τοὺς ὁποίους μάλιστα φέρνει σὰ σύγχρονους με ὅλους τοὺς Γιαννιωτὲς πρὸυχοντες πούφερναν θόλτες πάνω στὴν παγωμένη λίμνη στὶς 15 τοῦ Γενάρη τοῦ 1687, σύμφωνα με τὸ γνωστὸ στιχοῦργημα τοῦ ἱερομόναχου Παΐσιου «Ἐπαινος τῶν Ἰωαννίνων» (βλ. Γνώμαι ἠθικαὶ καὶ πολιτικά, Ἐνετίησι 1778 (αψογ)).

Στοιχεῖα δέβαια γιὰ ἀμφισβήτηση τοῦ παραπάνω (1709) χρόνου γέννησης τοῦ Π. Χατζηνίκου δὲν ὑπάρχουν.

3

Κεῖνο ποὺ ὅπωςδὴποτε ἀμφισβητεῖται εἶναι ὅτι σὰν τόπος γέννησης — καταγωγῆς τοῦ Παναγιώτη Χατζηνίκου θεωροῦνται τὰ Γιάννινα. Γιατὶ εἶναι σίγουρο πὼς ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου εἶναι Κονιτσιώτης.

Γιὰ τὸ ὅτι ὁ Π. Χατζηνίκου εἶναι Κονιτσιώτης, ἔχουμε τὰ παρακάτω στοιχεῖα:

- α) Ἡ παράδοση τῶν προηγούμενων γενιῶν τὸν ἔφερνε Κονιτσιώτη.
- β) Στὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰώνα, ἀρχὲς ἐτούτου, οἱ Κονιτσιῶτες ἔδειχσαν καὶ τὸ σπίτι του (τῆς Χατζίνας — Γενεράλη, πίσω ἀπ' τὸ Φλωραῖικο),

προσδιορίζοντάς το σαν άρχοντόσπιτο, πού οί τελευταίοι ένοικοί του έπαιρναν βοηθήματα άπ' τή Βιέννη, σά συγγενείς του Π. Χατζηνίκου.

γ) Τò γεγονός ότι έξω άπό τά Γιάννινα, ό Π. Χατζηνίκου, άφησε και στήν Κόνιτσα κληροδοτήματα, όπως θά δοϋμε παρακάτω (όπως κι ό Ζώης Κα-

Προσωπογραφία του Παναγιώτη Χατζηνίκου
(1709—1796)

πλάνης στό Γραμμένο, πούταν τò χωριό του, άν και στή διαθήκη του άποκαλεί πατρίδα του τά Γιάννινα), και

δ) Τά άδιάσειστα γραφτά κείμενα τών έξουσιοδοτήσεων, πού έστελγαν οί πρόκριτοι τής Κόνιτσας (τò πρώτο πού έχουμε στά χέρια μας έχει ήμερομηνία 5 'Απριλίου 1834) κι ό Δεσπότης της, στόν 'Αναστάσιο Μπούμπα, νά εισπράξει άπ' τò 'Ορφανοτροφείο τής Μόσχας τόν τόκο τών 4.000 ρουβλιών, τά όποια ήταν εκεί άφιερωμένα στήν πόλη τής Κόνιτσας, μαζύ μ' άλλα 12.000 ρούβλια πούταν άφιερωμένα στήν πόλη τών 'Ιωαννίνων. "Η τήν άλλη έξουσιοδότηση

πρὸς τὸν Κ. Κοδῆ, νὰ εἰσπράξει ἀπ' τὸ Αὐτοκρατορικὸ Βασιλικὸ Θησαυροφυλάκειο Πετροπόλεως τὸν τόκο τῶν 1428 ρουβλιῶν, ποῦταν κι αὐτὰ ἀφιερωμένα στὰ Σχολειὰ τῆς Κόνιτσας. Στὰ κείμενα αὐτά, ποῦ δημοσιεύουμε παρακάτω ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου, ἀναφέρεται σὰν Κονιτσιώτης.

«Δηλοποιοῦμεν οἱ ὑπογεγραμμένοι διε Ἀρχιερεὺς καὶ οἱ πρόκριτοι τῆς πόλεως, ὅτι ὁ ἀείμνησιος Παναγιώτης Χατζηνίκου Κονιτσιώτης, εἶχε καταθέσει...», ἀναφέρει τὸ ἀπὸ 5.4.1834 γράμμα, τῶν προκρίτων.

«...τῶν δύο λάσσων ἀειμνήσιων Παναγιώτου Χ. Νίκου καὶ Μιχαὴλ Διαμάνη, Κονιτσιώτων...», ἀναφέρει στὴν ἀπὸ 15 Αὐγούστου 1834 ἐπιστολὴν τοῦ ἀπ' τὴν Κωνσταντινούπολη, ὁ Βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς Ἰωσήφ, ποῦ τὴν ἀπευθύνει στὸν Ἀναστάσιο Μπούμπα.

Τὰ κείμενα αὐτῶν τῶν ἐξουσιοδοτήσεων — πληρεξουσίων — τὰ δημοσίευσα στὸ περιοδικὸ «Κόνιτσα» (τεῦχος 3, σελ. 10, τεῦχος 5, σελ. 5), τὸ ἔτος 1962 κι ὅπως ἔλεγα καὶ κεῖ, προέρχονται ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ παποῦ μου Νικόλαου Βεκιάρη. Μεταγενέστερα διαπίστωσα ὅτι ἀποτελοῦν τὶς σελίδες 352—357 τοῦ Κώδικα τῆς Μητρόπολης Βελλᾶς καὶ Κονίτσας καὶ ὅτι τὰχε ἀντιγράψει ἐκεῖ ὁ τότε, στὰ 1878, γραμματέας τῆς Μητρόπολης Κωνστ. Ἡγουμενίδης, ἀπὸ παλιότερο Κώδικα τῆς ἴδιας μητρόπολης.

Γιὰ τὴν πληρότητα τοῦ θέματος, ποῦ μελετᾶμε σήμερα, καταχωρῶ ἀμέσως παρακάτω ὅλα τὰ κείμενα ποῦχουν σχέση μετὰ τὸν Παναγιώτη Χατζηνίκου.

α) Ὁ Παιριάρχης Κωνσιάντιος ἐπιβεβαιοῖ

Διὰ τοῦ παρόντος δηλοποιοῦμεν οἱ ὑπογεγραμμένοι διε Ἀρχιερεὺς ἡμῶν καὶ οἱ Πρόκριτοι τῆς Πόλεως, ὅτι ὁ ἀείμνησιος Παναγιώτης Χατζῆ Νίκου Κονιτσιώτης, εἶχεν καταθέσει πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς τὸ ὄρφανοτροφεῖον τῆς Μόσχας ἰκανὴν ποσότητα ρουβλιῶν ἐκ τῆς περιουσίας του, κατὰ τὸ ἐκεῖ ἐνδεικτικὸν Γραμμάτιον (BILLET) τοῦ ὄρφανοτροφείου τῶν ὁποίων ὁ τόκος διέταξε νὰ πληρῶνεται εἰς τὴν Κοινότητα τῆς Πόλεώς μας Κονίτσης πρὸς ὑπανδρείαν ὀρφανῶν, ἐλέη πτωχῶν καὶ ἄλλα θεάρεστα καὶ κοινοφελῆ ἔργα. Διὰ τὴν παραλαβὴν αὐτῶν εἶχομεν διορίσει προλαβόντως τὸν Κύριον Ἰωάννη Μπούμπαν ἐπίτροπόν μας ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος ὡς βεβαιούμεθα ἀπέθανε, διὰ τοῦτο ἀποκαθιστῶμεν σήμερον διὰ τοῦ παρόντος μας ἐπίτροπόν μας τὸν ἐν Μόσχᾳ ἀδελφὸν αὐτοῦ Κυρ. Ἀνασιτάσιον μπούμπαν, ἵνα δυνάμει τοῦ παρόντος ζητεῖ καὶ παραλαμβάνει παρὰ τοῦ ἐκεῖ ὄρφανοτροφείου τοὺς ἐτήσιους τόκους τῶν εἰρημένων ρουβλιῶν, ἐπαφίων τὰ ἀναγκαῖα ἀποδεικτικὰ ἔγγραφα τὰ ὁποῖα θέλουν ἔχει τὴν ἰσχὺν ὡς νὰ ἐγένοντο παρ' ἡμῶν τῶν ἰδίων μετὰ δὲ τὴν παραλαβὴν ὁ εἰρημένος ἐπίτροπός μας θέλει ἀκούη τὰς διαταγὰς μας. — Ὅθεν ἔγεινεν ἐκ μέρους τῆς Κοινότητός μας τὸ κοινὸν ἐπιτροπικὸν

ἔγγραφον ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τῶν ὑποσημειωμένων ἡμῶν καὶ ὑποβεβαιω-
 μένον ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως μας, τὸ ὁποῖον πέμπει πρὸς τὸν Κύριον Ἀνασιά-
 σιον Μπούμπαν ἵνα διὰ τῆς ἐπιτροπείας αὐτοῦ διενεργήσῃ.- Ἐν Κονίτῃ τὴν
 5 Ἀπριλίου 1834.- (ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῆς Κοινότητος Κονίτῃς ὅπως
 αἱ ἐν τῷ ἄντικρου ἔγγράφῳ):

(Ὁ Προεσιὼς τῆς Κοινότητος Κονίτῃς Χριστιόδουλος Σκουμπουρδῆς
 Ὁ Ἐπίτροπος τοῦ ἁγίου Νικολάου Παναγιώτης Θεοδοσίου
 » Νικόλαος Ζήση ἀναστασίου » Δημήτριος Σκουμπουρδῆς
 » Γεώργιος Ἰωάννου » Βασίλειος Παπά Ἰωαννου
 » Διαμάντης Νικολάου » Μιχαὴλ Χριστιοδούλου
 » Μῆχος Π. Σιαύρου » Χρῆσιος Τζέτζιου
 » Χριστιόδουλος Ζήση Τσήπης » Γεώργιος Διαμάντη
 » Τόλης Πασχάλης » Παναγιώτης Ἀναστασίου
 » Νικόλαος Διαμάντη Κολιοῦ » Ζώης Βασιλείου
 » Ἰωάννης Δημ. Διάμπεης)

(Τ.Σ.) Ὁ Βελλᾶς καὶ Κονίτῃς Ἰωσήφ ὑποβεβαιοῖ τὴν γνησιότητα τῶν
 ἄντικρου ὑπογραφῶν τῆς πόλεως Κονίτῃς.

β) Ἐπιστολὴ Ἁγίου Βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς Ἰωσήφ πρὸς τὸν Ἀνα-
 σιάσιον Μπούμπαν.

Εὐγενέσιαιε Κύριε Ἀνασιάσιε Μπούμπα εὐχόμενος ὀλοφύχως
 ἠδέως προσαγορεύω

Παρὰ τῆς Κοινότητος τῆς πόλεως Κονίτῃς παρακαλεῖσθε νὰ ἀναδε-
 χθεῖτε τὴν ἐπιτροπὴν τῆς συνάξεως τῶν τόκων τῶν δύο λάσσων ἀειμνήσιων
 Παναγιώτου Χ. Νίκου καὶ Μιχαὴλ Διαμάντη, Κονιτσιώτων ὡς καὶ ὁ μα-
 καρίτης αὐτάδελφός Σας Ἰωάννης, καὶ νὰ ἀκούσετε τὴν θέλησίν μου περὶ
 τούτων. Ἴδου ὅπου σᾶς περικλείω τὰ δύο ἐπιτροπικά αὐτῶν τῶν λάσσων πα-
 ρακαλῶ καὶ γὰρ νὰ ἀναδεχθεῖτε τὸ θᾶρος αὐτὸ καὶ ὅσους τόκους ἠθέλατε συνά-
 ξη, νὰ τοὺς ἐμβάσητε πρὸς τὸν ἐδῶ διατρίβοντα Εὐγενέσιαιον Κύρ. Πανα-
 γιώτη Σκουμπουρδῆ, ἐπειδὴ ἐγὼ κατ' αὐτὰς μέλλω νὰ ἀναχωρίσω διὰ τὴν
 Πατρίδα δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι αὐτὴν μου τὴν παράκλησιν θέλετε δεχθῆ εὐμε-
 νῶς ὡς ἀφορῶσαν εἰς μισθὸν καὶ ψυχικὴν ὠφέλειαν διὰ τοῦτο καὶ θαρ-
 ρούντως τὴν ἐνοχλῶ. Ὅθεν καὶ περιμένω ἀπόκρισιν σὺν τῇ δηλώσει τῆς ἀ-
 γαθῆς ἡμῶν ὑγείας. Ἐν τούτῳ δὲ μένω

αὐλὸς Ἀγγούσιου ιε'

Ἐν Κωνσταντινουπόλει

Τῆς εὐγενείας Σας εὐχέτης πρὸς Θεὸν ἐνθερμος.

Ὁ Βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς Ἰωσήφ

Σᾶς παρακαλῶ νὰ μοῦ προβλέψετε ἓνα ἐπανωκαλύμμαυχον μάλλινον

καλὸν μαῦρον Ἄρχιερατικὸν ῥούσικον, καὶ νὰ μοῦ τὸ στείλειτε διὰ τοῦ ἰδίου Κυρ. Παναγιώτου Σκουμπουρδῆ τὴν τιμὴν αὐτοῦ ἐπεράσατε εἰς λογαριασμὸν του, καὶ ἐγὼ ἐννοῦμαι μετὰ τῆς εὐγενείας του.

Ὁ ἴδιος Βελλᾶς

Ἴσον αὐτὸ τὸ γράμμα ὅπου ἐσιτάλθη εἰς Κόνιτσα νὰ τὸ ὑπογράψουν καὶ νὰ τὸ στείλουν ὀπίσω ἐδῶ εἰς Κωνσταντινούπολιν νὰ τὸ διευθύνωμεν εἰς Μόσχαν.

γ) — Οἱ ὑποφαινόμενοι κοινῶς κάτοικοι τῆς πόλεως Κονίτισης, ὁ τε ἄρχιερεὺς καὶ οἱ λοιποὶ πάντες δηλοποιοῦμεν, ὅτι ὁ ἀείμνησιος Παναγιώτης Χατζῆ Νίκου κατὰθεσεν ἐκ τῆς περιουσίας του εἰς τὸ ἐν Μόσχᾳ Ὀρφανοτροφεῖον ρούβλια χιλιάδ. δέκα ἕξ μὲ μιλλέτιον ὑπ' ἀριθ. 4356 ἕξ ὧν τὰς μὲν δώδεκα χιλιάδας ἀφιέρωσεν διὰ τὴν πόλιν Ἰωάννινα, τὰς δὲ τέσσαρας χιλιάδας ρούβλια διὰ τὴν πόλιν Κόνιτσαν, ὅπου ἐτησίως συναζομένων τῶν τόκων αὐτῶν νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς ὠφέλειαν κοινὴν κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ αὐτοῦ λασσοθέτου, διὰ τὰς τέσσαρας χιλ. ρούβλια ὅπου εἰσὶν ἀφιερωμένα διὰ τὴν πόλιν μας Κόνιτσαν καὶ τὸ εἰρημένον Μιλλέτιον διαλαμβάνει, διορίζομεν ἤδη ἐπίτροπόν μας κοινῶς τὸν Εὐγενέσιον Κύρ. Ἀνασιάσιον Μπούμπαν καὶ τὸ νὰ συνάξῃ τοὺς ἄχρῳ τοῦδε ἀσυνάκτους τόκους αὐτῶν, καὶ νὰ συνάξῃ καὶ ἔτιος τοὺς μέλλοντας τοὺς ὁποίους καὶ νὰ ἀποστειίλλῃ ἀσφαλῶς εἰς τὴν πόλιν μας ταύτην, διὰ νὰ ἐκτελεῖται ἡ θεάρεσιος διαταγὴ τοῦ ἀοιδίμου τούτου λασσοθέτου. Δυνάμει λοιπὸν τοῦ παρόντος ὁ κοινῶς παρ' ἡμῶν διοριζόμενος ἐπίτροπος Κυρ. Ἀνασιάσιος Μπούμπας συνάξῃ τοὺς ἐπὶ τοῦδε ἀσυνάκτους τόκους αὐτοῦ τοῦ λάσσου καὶ τοὺς μέλλοντας, ἔχει τὴν παρ' ἡμῶν ἄδειαν πληροεξουσίως καὶ νὰ δίδῃ τὴν ἔγγραφον ἀπόδειξιν τῆς ἐτησίου παραλαβῆς αὐτῶν, ὅτι, λογιζομένη ὡς παρ' ἡμῶν γραφεῖσα, ἔξοι τὸ κῦρος διὰ παντός, Ἐπὶ τούτῳ ἡ γέγονε καὶ τὸ παρὸν ἐπιτροπικὸν κοινῶς καὶ ἐπισήμως ἀπογεγραμμένον γράμμα, καὶ πέμπεται τῷ διαληφθέντι Εὐγενεσιάτῳ Κύρ. Ἀνασιασίῳ Μπούμπα, ὅπως διὰ τῆς ἐπιτροπείας αὐτοῦ ἀσφαλῶς διενεργήσῃ. Τῆ α Δεκεμβρίου αωλδ. 834.-

(Τ.Σ.) Ὁ Βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς Ἰωσήφ ὑποβεβαιοῖ.

δ) Ἀντίγραφον τῆς πρὸς τὸν Κυρ. Κων)νον Ν. Κοδῆν σταλείσης ἐπιστολῆς ἐκ μέρους τῶν Ἐφόρων, Ἐπιτρόπων καὶ Προκρίτων τῆς Κωμοπ. Κονίτισης.

Εὐγενέσιαιε Κύριε Κων)νε Ν. Κοδῆ

Εἰς Μόσχαν.

Πεποιδότιες ἐπὶ τὰ χριστιανικὰ καὶ φιλογενῆ αἰσθήματα, προσερχόμεθα μετὰ θάρρους διὰ τῆς παρουσίας ἡμῶν οἱ ὑπογραφόμενοι Πρόκριτοι τῆς ἐν

τινι γωνία τῆς Ἡπείρου κειμένης Κωμοπόλεως Κονίτισης καὶ οἱ Ἐπίτροποι τῶν κεντρικῶν Αὐτῆς Ἐκκλησιῶν καθυποβάλλοντες ἐν τῇ Ὑμετέρᾳ Εὐγενείᾳ τὸ ἐφεξῆς μετὰ ταπεινῆς πρὸς Αὐτὴν παρακλήσεως.

Ὁ αἰμίμησιος Πατριώτης ἡμῶν Μιχαὴλ Διαμάντιου Κονιτιώτης ἔχει κατατεθειμένον ἐν τῷ Αὐτοκρατ. Βασιλ. Θησαυροφυλακείῳ Πειρουπόλεως ὑπὲρ τῆς πόλεως ἡμῶν, χρηματικὸν κεφάλαιον ἐκ ρουβλ. 1786 καθ' οὗ ὑπάρχει ὑπ' Ἀριθ. 18836 τοκοφόρον Γραμματίον ἐκδεδομένον εἰς τὸ ὄνομα ἡμῶν οὗτινος οἱ τόκοι καθ' ἑξαμηνίαν εἰσεπράττοντο αὐτόθι, ἕως πρὸ μικροῦ, παρὰ τοῦ Μακαρίτου Ἀβέρωφ καὶ ἐνεβιδάζοντο ἡμῖν μέσω τῶν Κων Ἐπιτρόπων τῶν ἐν τῇ Πόλει Ἰωαννίνων Ἐκκλησιῶν καὶ ἀγαθοεργῶν καταστημάτων, οἵτινες ἐλάμβανον αὐτοὺς μετὰ τῶν διὰ τὴν Πόλιν αὐτῶν προσωρισμένων.

Ἦδη λοιπόν, ἀποβιώσαντος τοῦ Κυρ. Ἀβέρωφ ἐπιτρόπου ἡμῶν, καθυστεροῦνται οἱ τόκοι δύο ἐτῶν, ἐνῶ ἔχομεν ἀπολύτους ἀνάγκας τῶν μικρῶν ἡμῶν καταστημάτων. Διὸ ἀποκαταστήσαντες ὑμᾶς σήμερον πληρεξούσιον Ἐπιτρόπόν μας διὰ τὴν εἴσπραξιν τῶν τε καθυστερουμένων καὶ τῶν μελλόντων τόκων τοῦ Γραμματίου αὐτοῦ δι' ἰδιαιτέρου πληρεξουσίου ἐπιτροπικοῦ ἐγγράφου, ὅπερ ἤδη συγχρόνως λαμβάνετε, ἐκτελούμεν θερμῶς ὑμᾶς διὰ τῆς παρουσίας, συνοδευούσης τὸ ἐν λόγῳ ἐπιτροπικόν, ὅπως ἐξ ἀγαθῆς καὶ φιλάνθρωπου προαιρέσεως εὐαρεσιθῆτε καὶ δεχθῆτε τὴν ἐπιτροπίαν ταύτην, ὑπ' ὄψιν ἔχοντες, ὅτι διὰ τῆς ἐπιτροπίας ταύτης εὐεργετεῖτε τὴν πωχὴν ἡμῶν Πατρίδα. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἀποσιολὴν τῶν καθυστερουμένων τόκων, ὡς καὶ τῶν μελλόντων, προλαβάνομεν εἰπεῖν ὑμῖν ἅπαξ διὰ παντός, ὅτι διὰ τὴν σμικρότητα τοῦ προσῶν, ἔχετε ἀποσιεῖλλει ἐκάστοτε ὁμοῦ μὲ τὸς τῶν Κυρίων Ἰωαννίνων καὶ μέσω τῶν Κυρ. Ἐπιτρόπων αὐτῶν ἐμβιδάζωντο ἡμῖν, ὡς ἐγένετο καὶ μέχρι τοῦ νῦν.

Ταῦτα ἐκθέτοντες καὶ παρακαλοῦντες, ἐσμέν βέβαιοι, ὅτι ἡ ὑμετέρα εὐγένεια ἐν τῇ καλοκαγαθία της θέλει ἀναδεχθῆ τὸ βάρος τῆς ἐπιτροπείας ταύτης. Ἐφ' ᾧ καὶ διατελοῦμεν ἐσαεὶ εὐγνωμονοῦντες.

Τῆ 5 Νοεμβρίου 1878 Κόνιτσα.-

Τῆς ὑμετέρας εὐγενείας ταπεινοὶ φίλοι καὶ τῶν διαταγῶν ὑμῶν προθυμώτατοι.

Οἱ Πρόκριτοι τῆς Κωμοπόλεως Κονίτισης

Γεώργιος Π. Βεκιάρης

Βασίλειος Στ. Μοκόρου

Νικόλαος Κ. Βεκιάρης

Δημήτριος Ἡγουμενίδης

Κων)νος Π. Φλώρος

Οἱ Ἐπίτροποι

Παναγιώτης Στ. Ρούβαλης

Δημήτριος Νάισης

ε) "Ειερὸν ἀντίγραφον ἀπαράλακτον ὑπογεγραμμένον παρὰ τῶν Ἐφόρων Κωνσταντίνου Π. Φλώρου, Σπυρίδωνος Χρήσιου Πατέρα καὶ Παναγιώτου Στ. Ρούβαλη ἀπευθυνθῆ πρὸς τὸν ἴδιον Κων)νον Ν. Κοδῆν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν, δι' ἧς παρακαλῶ Σας ἵνα εἰσπράξῃ τοὺς καθυστερουμένους καὶ μέλλοντας τόκους τοῦ παρὰ τοῦ ἀειμνήστου λασσοθέτου Παναγιώτου Χατζῆ Νίκου καιατεθέντος ποσοῦ ἐν τῷ ἰδίῳ μέρει ἐκ Ρουβλ. 1428 δυνάμει τοῦ ὑπ' ἀριθ. 22004 ἐκδεδομένου Γραμματίου ἐπ' ὄνοματι τῶν Ἐφόρων τῆς Κωμοπόλεως Κονίτισης.

Τῆ 5 Νοεμ. 1878

Ὁ Γραμματεὺς Παναγιώτης Ἡγουμενίδης

4

Μοῦ φαίνεται λογικὸ νὰ ὑποθέσω, πὼς ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου γεννήθηκε μὲν στὴν Κόνιτσα, ἀλλὰ ἡ οἰκογένειά του μεταφέρθηκε νωρὶς στὰ Γιάννινα, ὥστε ὁ ἴδιος περισσότερα χρόνια νὰ ἔζησε στὰ Γιάννινα, παρὰ στὴν Κόνιτσα. Αὐτὸ ἄλλωστε ἀπεικονίζει καὶ τὸ μίσθωμα τῆς σχετικῆς κατάθεσής του στὸ Ὀρφανοτροφεῖο τῆς Μόσχας, ἀνάμεσα Κόνιτσα καὶ Γιάννινα. Τέσσερις χιλιάδες ρούβλια γιὰ τὴν Κόνιτσα, δώδεκα χιλιάδες ρούβλια γιὰ τὰ Γιάννινα.

Τὴν ἀποψη αὐτὴ ἐνισχύει καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Π. Ἀραβαντινὸς στὴ Χρονογραφία του (τόμος II, σελ. 266), ἀναφέρει ἔγγραφο τοῦ 1722, ὅπου ὁ Νικόλαος Πάνου Χατζηνίκου, ὑπογράφει μαζὺ μ' ἄλλους Γιαννιωτὲς πρόκριτους. Κατὰ τὴ λογικὴ σειρά τῶν πραγμάτων, φαίνεται πὼς ὁ Νικόλαος Πάνου Χατζηνίκου, αὐτὸς ἦταν πατέρας τοῦ ἐλεοθέτη, ἐγκαταστημένος μόνιμα στὰ Γιάννινα καὶ πρόκριτος. Τὸ ὅτι τὸνομα τοῦ πατέρα του ἦταν Νικόλαος, δέχεται κι ὁ Χριστόφορος Κτενᾶς (βλ. Λεύκωμα, σελ. 15).

Στὸ στίχο τοῦ ἱερομόναχου Παΐσιου, ἀπ' τὸν «Ἐπαινο Ἰωαννίνων», ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω,

«Ἦθελα ν' ἀναφέρω
καὶ τὸν Μπέρκο τὸν κὺρ Πᾶνο
Τάχα —ἦταν καλεσμένος
ἂν ἦιον ὁ Κονιζότης
τότε κεῖνον τὸ χειμῶνα...»,

διαφαίνεται κάποια συνήθεια ποῦχαν οἱ «ἀρχόντοι» τῆς Κόνιτσας κείνη τὴν ἐποχὴ. Νὰ κάθονται δηλαδὴ στὴν Κόνιτσα καὶ νὰ κατεβαίνουν πότε - πότε καὶ στὰ Γιάννινα, γιὰ δουλειὲς ἢ καὶ καλεσμένοι ἀπὸ Γιαννιωτὲς τῆς ἴδιας μ' αὐτοὺς τάξης. Κι αὐτὸ βέβαια, γίνονταν, σύμφωνα μὲ τὸ στίχο τοῦ Παΐσιου, στὸν Πάνο Μπέρκο, ποὺ ὅπως ξέρουμε, λίγο μετὰ, ἐγκαταστάθηκε ὀριστικὰ στὰ Γιάννινα. Γιατί νὰ μὴ συνέβηκε τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὸ Νικόλα Χατζηνίκου, πατέρα τοῦ ἐλεοθέτη;

5

Βιογραφικά στοιχεία του Παναγιώτη Χατζηνίκου, βρίσκουμε στον 'Αναστάσιο Γούδα (Βίοι Παράλληλοι, τόμος Γ', Πλούτος και 'Εμπόριο, Ζώης Καπλάνης, σελ. 81—86). Στα «Σπάνια Εύποιίας Έργα του Ζώη Καπλάνη» που είναι μετάφραση, καθώς είπαμε, από τὰ ρούσικα κι εκδόθηκε στη Μόσχα, τὸ 1809. Στὸν Α. Μ. Κουντουμάρη (Παιδικὸς Θησαυρὸς, Ἀθήνα 1935, σελ. 74—83). Στὸν Ἀρχιμανδρίτη Χριστόφορο Κτενᾶ: «Αἱ Ἐπιγραφαὶ καὶ οἱ Ἀφιερωταὶ τῆς ἐν Στεφανουπόλει κλπ.» ἔκδοση 1938. Καὶ τοῦ ἴδιου: «Λεύκωμα τῆς ἐν Στεφανουπόλει Ἐθνικῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Τριάδος κλπ.», ἔκδοση 1937. Ὁ Κτενᾶς ἀναφέρει καὶ τοὺς Ρουμάνους Ν. Ιώρα (ACTE ROMANESTI SI CATEVA GRESESTI) καὶ Κάντιδος Μουσσλέα (TARA BARSEI), πού ἀσχολήθηκαν μὲ τὸν Παναγιώτη Χατζηνίκου. Στὸν Κτενᾶ βασίστηκε κι ὁ γιατρός Δημοσθ. Γραμματόπουλος (Ἡπειρ. Ἔστια, τεύχος 338—339, σελ. 562—565).

Τέλος, στοιχεία πού ἀναφέρονται στὸν Παναγιώτη Χατζηνίκου βρίσκονται καὶ στὰ Ρουμάνικα βιβλία D. LIMONA: CATALOGUL DOCUMENTELOR GRESESTI — BRASOV, τόμοι I καὶ II, Βουκουρέστι 1958, καθώς καὶ D. LIMONA: CATALOGUL DOCUMENTELOR GRESESTI — SIBIU, Βουκουρέστι 1966. Ἀναφορά στὸν Παναγιώτη Χατζηνίκου κάνουν κι ὁ Ἀραβαντινὸς στὴ «Χρονογραφία» του κι ὁ Λαμπρίδης στὰ «Ἀγαθοεργήματά» του.

6

Ὁ Νικόλαος Πάνου Χατζηνίκου, πατέρας τοῦ ἐλεοθέτη, φαίνεται πὼς ἦταν ἓνας ἀπ' τοὺς παλιούς ἄρχοντες τῆς Κόνιτσας, πού στὶς ἀρχές τοῦ 18ου αἰῶνα εἶχαν μεταφέρει στὰ Γιάννινα τὸ κέντρο τῆς ἐπαγγελματικῆς τους δραστηριότητας, χωρὶς νᾶχουν ξεκόψει ὀλοκληρωτικὰ μὲ τὴ γενέτειρα.

Ὅπως εἶναι γνωστό, στὰ πολὺ παλιὰ χρόνια, στὴν Κόνιτσα βρίσκονταν σὲ μεγάλη ἀκμὴ ἢ θυρσοδεψία κι ἡ γουνοποιία.

Πολλοὶ Κονιτσιῶτες εἶχαν τἀργαστήρια τους καὶ τὰ καταστήματά τους στὸ Παζάρι τῆς Κόνιτσας, στὸν Ἀγιάννη, καὶ σ' Ἀργαστήρια τῆς Κάτω Κόνιτσας. Οἱ ἴδιοι πάλι ἐμπορευόνταν τὴν πραιμάτεια τους στὰ Γιάννινα, στὴν Ἄρτα, στὴ Δυτικὴ Μακεδονία, στὴ Θεσσαλία καὶ σ' ὅλα τὰ Βαλκάνια, παίρνοντας τὶς περισσότερες φορές μέρος κι αὐτοπρόσωπα στὰ Παζάρια, τὶς ἐμποροπανηγύρεις δηλαδή, πού στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας καὶ γρηγορότερα ἦταν ὁ κυριότερος τόπος τῶν μεγάλων ἐποχιακῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν.

Τὶς γούνες κείνη τὴν ἐποχὴ τὶς ἔλεγαν μηλωτές. Καὶ μιὰ σπουδαία εὐκαιρία γιὰ τὸ ἐμπόριό τους —μαζὺ μὲ τὸ ἐμπόριο τῶν ζώων καὶ τῶν κτηνοτρο-

φικῶν προϊόντων— ἦταν τὸ Παζαρόπουλο τῆς Κόνιτσας, πού γίνονταν κάθε χρόνο στὰ τέλη τοῦ καλοκαιριοῦ, ἀρχές τοῦ φθινόπωρου.

Πιὸ μόνιμη ἀγορά, γιὰ τὸ ἐμπόριο τῶν μηλωτῶν, ἦταν ἀνέκαθεν —ἀπ' τὰ χρόνια τοῦ Δεσποτάτου ἀκόμα— τὰ Γιάννινα, πού ἐξασφάλιζαν κάποια ἡσυχία καὶ προστασία στοὺς ἐμπόρους. Καθὼς λέει κι ὁ Ἄν. Γούδας: «...τὸ ἐμπόριον τῶν μηλωτῶν... ἐπικερδέστατον πάντων ἦν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην».

Φυσικὸ ἦταν, οἱ Κονιτσιῶτες γουναράδες, πού ὑπόφερναν μόνιμα ἀπ' τὶς ληστρικές ἐπιδρομές τῶν Ἀλβανῶν καὶ τὶς ἀπόπειρες ἐξισλαμισμοῦ, ν' ἀποζητοῦν καταφύγιο τῆς οἰκογένειάς τους καὶ τῶν ἐπιχειρήσεών τους σ' ἄλλες πόλεις... καὶ φυσικά, κατὰ κύριο λόγο στὰ Γιάννινα.

Τὸ δρόμο αὐτό, κεῖνα τὰ χρόνια πῆραν πολλοὶ Κονιτσιῶτες, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους ἦταν οἱ Μπέρκοι κι ὁ Χατζηνίκου.

Καθὼς εἶδαμε προηγούμενα, τὸ 1722 ὁ Νικόλαος Πάνου Χατζηνίκου, ἦταν κι ὄλας πρόκριτος τῶν Γιαννίνων. Τ' ἀρχοντικό του καὶ τὴ δουλειά του στὰ Γιάννινα, πιά, κληρονόμησε κατὰ πᾶσα πιθανότητα ὁ γιός του Παναγιώτης Χατζηνίκου, κι εἰν' αὐτὸς πού μάζεψε κυριολεκτικὰ ἀπ' τὸ δρόμο τὸν «παντέρημο καὶ ρακένδυτο νέο» Ζώη Καπλάνη, τὸ λεγόμενο Πικροζώη, πού οἱ οἰκογενειακές του περιπέτειες, τὰ θάσανα τῆς μητριάς του κι ἡ φτώχεια, τὸν ἔκαναν νὰ πάρει τοὺς πέντε δρόμους, καὶ γὰ βρεθεῖ ἀπελπισμένος, νηστικός κι ἄστεγος στὰ Γιάννινα, ἔξω ἀπ' τὸ σπίτι τοῦ Παναγιώτη Χατζηνίκου, στὰ τέλη τῆς δεκαετίας τοῦ 1740.

Ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου, ὄχι μόνον μάζεψε ἀπ' τὸ δρόμο τὸν Καπλάνη, ἀλλὰ καὶ τὸν προστάτεψε, τὸν ἔκανε συνεταῖρο του, τοῦδωσε τὰ ἐφόδια νὰ προκόψει σὰν ἐμπόρος, ἀλλὰ καὶ σὰν κοινωνικὸ στοιχεῖο καὶ τοῦ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΣΕ ΤΟ ΙΕΡΟ ΠΑΘΟΣ τῆς Μεγάλης ἀγάπης, ἀφοσίωσης καὶ θυσίας γιὰ τὴν πατρίδα, τοὺς πατριῶτες καὶ τὴν ἰδέα τῆς διάθεσης τῆς περιουσίας του σὲ κοινωφελῆ ἔργα.

Τόσο ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου, ὅσο κι ὁ Ζώης Καπλάνης ἔμειναν ἀγαμοὶ, κι αὐτὸ δὲν εἶναι ἄσχετο μὲ τὸ ἱερὸ πάθος τῆς θυσίας πού τοὺς ἔκαιγε.

Αὐτὴ τὴ συνάντηση, τῶν δυὸ εὐεργετῶν, τὴν προστασία, τὴν συμπόρευση στὴν κοινὴ προσπάθεια καὶ τὸ κοινὸ ἐμπόριο καὶ πρὸ παντὸς τὴ μετάδοση τοῦ ἱεροῦ πάθους, γιὰ ἔργα εὐποιίας, περιγράφει ὁ Ἀναστάσιος Γούδας στὴ βιογραφία τοῦ Ζώη Καπλάνη (Βίοι Παράλληλοι, τόμος Γ', σελ. 81—86, ἔκδ. 1870), τὸν ὁποῖο ἐμφανίζει σὲ παιδικὴ ἡλικία νὰ φτάνει κάποια μέρα στὰ Γιάννινα ὀρφανὸς κι ἀποδιωγμένος ἀπ' τὴ μητριά του.

«Ἀφικθεὶς δ' ἐκεῖ περὶ λύχνων ἀφάς, προσῆλθεν εἰς ξενῶνα (χάνι), ἐξαιτούμενος ὡς χάριν τὸ νὰ διανυκτερεύσῃ ἐν αὐτῷ. Ἄλλ' ὁ ξενοδόχος, εἰκάσας δι' ομικρὸν ἢ καὶ οὐδόλως ἤθελεν ὠφελῆσαι αὐτὸν ὁ οὕτω πενιχρῶς ἐνδεδυμένος νέος θαμῶν, ἀπέβαλεν αὐτὸν ἀποϊόμως.

Ὁ δὲ Ζώης, καίτοι νῆσις, καὶ οὐδὲν ἔχων πρὸς ζωάρκειαν, ἐπεκαλέσθη ὁμῶς καὶ αὐτὸς ἐν καταλύξει τὴν θείαν ἀντίληψιν καὶ κατεκλίθη ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς θύρας μεγάλης τινὸς χριστιανικῆς οἰκίας, ἵνα διανυκτερεύσῃ καθ' ἅπασαν μὲν τὴν νύκτα διὰ τε τὴν πείναν καὶ τὸ ψῦχος διέμεινεν ἄϋπνος· μόλις δὲ ὄρθρου θαθέος, κατελήφθη ὑπὸ ὕπνου. Τότε δέ, μεγάλης ἐορτῆς οὔσης, ὁ οἰκοδεσπότης, ἀνοίξας τὴν θύραν, ἴν' ἀπέλθῃ καὶ προσφέρῃ ὡς εὐσεβῆς χριστιανὸς λατρείαν εἰς τὸν Ὑψιστον, ἐνεποδίσθη αἴφνης ὑπὸ τοῦ Ζώη, μόλις κοιμηθέντος καὶ ἀφνυσιοθέντος. Συνελθόντων δ' ἐκ τῆς ἐκπλήξεως ἀμφοτέρων, τῶν οὕτως ἀπροσδοκῆτως συναντηθέντων, ὁ μὲν οἰκοδεσπότης ἠρώτησε τὸν Ζώην τὰ περὶ αὐτόν, οὗτος δέ, αἰτήσας συγγνώμην διὰ τὴν ἐνόχλησιν «πιτωχὸς καὶ ὀρφανὸς ἀμφοτέρων τῶν γονέων παῖς ὢν, εἶπε, καὶ μὴ ἔχων γὰρ δαπανήσω ἐν τοῖς ξενῶσι, προσῆλθον ἐνταῦθα, ἵνα διανυκτερεύσω· ἐξαιτουμαι δὲ τὸν τυχόντα διὰ τῆς ἐργασίας μου ἐντιμον πόρον ζωῆς».

Ἐκ μὲν τοῦ τόνου τῆς φωνῆς ὁ ἐνάρετος οἰκοδεσπότης εἴκασεν ἀμέσως, ὅτι ὁ Ζώης καὶ νῆσις ἦν καὶ ἐρρίγει· ἐκ δὲ τοῦ ἀρελοῦς ὕφους τῆς διηγήσεως συνεκινήθη εἰς ἰσοοῦτιον, ὥστε ἀμέσως παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς ὑπηρέταις, ἵνα περιποιηθῶσι δεόντως μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἐν δὲ τῇ ἐπιστροφῇ, ἐρευνήσας λεπτομερέστερον τὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ εὐχαριστηθεὶς μεγάλως, προὔτεινε αὐτῷ γὰρ μένη ἐν τῷ οἴκῳ, ὅπως ἐκτελῇ ἐν αὐτῷ προθύμως καὶ πᾶσαν μὲν ἄλλην ὑπηρεσίαν, κυρίως δὲ ὅπως βοηθῇ τὸν μάγειρον.

Καὶ κατὰ μὲν τὴν τοῦ μακαρίτου Κρανᾶ διήγησιν ὁ ἐνάρετος οὗτος οἰκοδεσπότης ἐκαλεῖτο Κ ρ ο μ ῆ δ α ς, ἐὰν μὴ σφάλῃ ἡ μνήμη ἡμῶν· ἐν τῇ βιογραφίᾳ ὁμῶς τοῦ μακαρίτου Κ α π λ ᾶ ν η βλέπομεν ὅτι ὁ ἐντιμος Παναγιώτης Χατζῆ Νίκου ἦτο ὁ προσιάτης καὶ ὁ συντελέσας εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ Καπλάνη. Ἀλλὰ πιθανόν, ὡς εἶπομεν, ν' ἀπαιτᾶ ἡμᾶς ἡ μνήμη· ἢ πιθανώτερον ἕτερός τις ἦν ὁ πρῶτος καὶ ἕτερος ὁ μετὰ ταῦτα προσιάτης τοῦ Καπλάνη. Ταῦτο δὲ ἀδιάφορον.

Ἀποδεκτῆς γενομένης παρὰ τοῦ Καπλάνη μετὰ χαρᾶς τῆς προιάσεως, ὁ μὲν οἰκοδεσπότης ἀμέσως διέταξε καὶ τὰ πρὸς κατάλληλον ἐνδυμασίαν. Ὁ δὲ Καπλάνης, ἐνθερμον ἔχων ἔκτιτε ζῆλον πρὸς τε τὴν μάθησιν γραμμάτων καὶ πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ προαγωγὴν, καὶ βλέπων ὅτι καθ' ὅλην τὴν νύκτα οὐδεμίαν σχεδὸν εἶχεν ὑπηρεσίαν, μόλις προσεπορίσαστο ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν φιλοδωρημάτων ἀργύριόν τι καὶ ἀμέσως ἐδαπάνησε τοῦτο, ἵνα προμηθευθῇ τῶν πρὸς αὐτομάθειαν ἀναγκαιούντων. Ὅτε δ' ἔδιδε τέλος εἰς πάσας αὐτοῦ τὰς ὑπηρετικὰς ἐργασίας, καὶ ὅτε οἱ συνυπηρέται ἀπεδύοντο γηθοσύνως εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ μορφέως, ὁ Καπλάνης διὰ μικροῦ λύχνου αὐτεδιδάσκετο γράμματα μέχρι πέραν τοῦ μεσονυκτίου, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης εἰδήσεως οὔτε τῶν συνυπηρειῶν αὐτοῦ οὔτε τοῦ κυρίου.

Ἀλλὰ κατὰ τύχην ἐν τινι νυκτὶ ὁ οἰκοδεσπότης, κατεχόμενος ὑπὸ ἀϋ-

πνίας, διῆλθε διὰ τοῦ μαγειρείου καὶ εἶδεν ἕκ τινος ὀπῆς φῶς λύχνου· φοβούμενος δὲ ἀπροσεξίαν τινὰ τῶν ὑπηρετῶν, ἔκρουσε τὴν θύραν, ἵνα εἰσέλθῃ. Ὁ δὲ Καπλάνης, φοβούμενος ἐπίσης μὴ ἐπιπληχθῆ ὡς δαπανῶν ἄνευ ἀδείας τὸ ἔλαιον, ἔσβυσεν ἀμέσως τὸν λύχνον· ἐπιμένοντος δὲ τοῦ κυρίου, ἵνα ἀνοιχθῆ ἡ θύρα, ὁ Καπλάνης, ἀνάψας τὸν λύχνον, ἠνέωξε μὲν αὐτὴν ἀμέσως, ἀλλὰ καὶ ἀμέσως ἔσπευσε γονυκλιτῶς νὰ ζητήσῃ συγγνώμην, ἔξομολογούμενος ἐν πάσῃ εἰλικρινεῖα τὸ μέγα! αὐτοῦ τοῦτο ἁμάρτημα.

Ὁ δὲ χρησιότατος οἰκοδεσπότης, τοσοῦτον συνεκινήθη ἐκ τοῦ περιστατικοῦ τούτου, ὥστε ἀμέσως τὴν ἐπιούσαν διέταξε τὸν Καπλάνην νὰ μὴ ἀσχολῆται τοῦ λοιποῦ περὶ τὴν θάναυσον ὑπηρεσίαν τοῦ μαγειρείου, ἀλλὰ νὰ ὀφθονίζῃ μόνον τὰ ἐν αὐτῷ ἀναγκαιούτιστα· τὰς δὲ λοιπὰς ὥρας νὰ δαπανᾷ ἐν τῷ ἐμπορικῷ καταστήματι, ὑπηρετῶν ἐν αὐτῷ καὶ αὐτοδιδασκόμετος. Ἐμπόριον δὲ μειήρχειο τότε ὁ ἐντιμότατος Χαιζῆ Νίκος ἢ Κρομήδας, τὸ τῶν μηλωτῶν (γουνναρικῶν), ὅπερ καὶ τὸ ἐπικερδέσειαιον πάντων ἦν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Κατὰ τινὰ δὲ ἀρίστην ἐπικρατουῦσαν τότε ἐν Ἰωαννίνοις συνήθειαν, ἣτις εἶθε ἐπεκράτει καὶ διὰ παντὸς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἀνατολήν, καὶ αὐταὶ αἱ μὴ σιερούμεναι τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων γυναικες, εἰργάζοντο ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ ξένην καὶ ἐπὶ πληρωμῇ ἐργασίαν, καὶ δὴ καὶ μηλωτὰς ἔρραπιον. Ὁ Ζώης Καπλάνης λοιπὸν, ἅμα προδιβασθεῖς, ἐτάχθη ὑπὸ τοῦ κυρίου αὐτοῦ, κατὰ πᾶσαν τὴν Δευτέραν τῆς ἐβδομάδος ἡμέραν, νὰ διανέμῃ ταῖς ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτῶν οἴκῳ ἐργαζομέναις γυναιξὶ τὰς πρὸς ῥάψιμον μηλωτὰς· κατὰ πᾶν δὲ Σάββατον νὰ συλλέγῃ ταύτας ἐρραμένας, πληρώνων συνάμα τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας καὶ τηρῶν σημείωσιν περὶ πάντων τούτων.

Τοσαύτην δὲ ἐπιμέλειαν καὶ ἀκριβείαν ἀνέπτυξεν ὁ Καπλάνης ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ ἀναιτεθείᾳ αὐτῷ ὑπηρεσίᾳ, ὥστε ὁ κύριος αὐτοῦ κατεθέλγειο αἰείποτε πλεότερον. Ἀλλ' οὐχ ἦτιον καὶ ὁ Καπλάνης οὐδόλως ἐτόλμα νὰ ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ μίαν ἔτι μεγάλην! τῷ ὄντι χάριν. Μειὰ τινὰς δὲ δισταγμούς, ἀπεφάσισε τέλος ν' ἀξιωθῆ καὶ ταύτης, ὅπως ἠξιώθη καὶ τῆς τῶν γραμμάτων μαθήσεως. Καὶ δὴ, διανείμας κατὰ Δευτέραν τινὰ τῆς ἐβδομάδος πάσας τὰς λοιπὰς πρὸς ῥάψιμον μηλωτὰς, ἐπεφυλάξατο κρύφα μίαν, ἵν' ἀποπειραθῆ νὰ ῥάψῃ αὐτὴν διὰ νυκτὸς ἰδίαις αὐτοῦ χερσί· καὶ τὴν μὲν πρώτην ἐβδομάδα τοῦτο διῆλθε τοσοῦτω ἀπαρατήρητον, ὥστε οὐδ' ἐννόησέ τις οὔτε κἂν τὴν διαφορὰν τοῦ ῥαψίματος. Οὕτω λοιπὸν ὁ Καπλάνης ἐκέρδισε τὸ ἀντίτιμον τῆς ἐργασίας· ἵνα δὲ μὴ ζημιοῖ τὸν κύριόν του, καίων ἄνευ ἀδείας νύκτωρ ἔλαιον, ἠγόρασεν ἐκ τοῦ τῆς παρελθούσης ἐβδομάδος ἔργου τῶν χειρῶν του κηρία σιεάτινα. Κατὰ κακὴν τύχην ὁμοῦ καὶ αὐθις ἔπαθεν ὅσα καὶ ὅτε αὐτεδιδάσκετο γράμματα. Ὁ Χαιζῆ Νίκος συνέλαβεν ἐπ' αὐτοφώρῳ αὐτόν, διὰ νυκτὸς ἐργαζόμενον· ἀλλ' ὁ Καπλάνης τότε ἔσπευσε νὰ ἐπιδείξῃ συνάμα καὶ τὸ σιεάτινον κηρίον, διαμαρτυρούμενος ὅτι ἰδίῳις ἀναλώμασιν ἠγόρασε τοῦτο.

Ὁ Χατζῆ Νίκος τότε δὲν ἠδυνήθη νὰ τηρήσῃ ἐπὶ πολὺ τὴν ἑαυτοῦ συγκίνησιν· ἀλλ', ἐνῶ ὁ Καπλάνης προσεπάθει νὰ δικαιολογήσῃ, ὅπως κάλλιον ἠδύνατο ἑαυτὸν, οὗτος διέκοψεν ἀποτόμως, εἰπών. «Λοιπὸν ἀπὸ τῆς αὔριον σὲ ἀπαλλάττω καθ' ὀλοκληρίαν τῶν ὑπηρετικῶν σου καθηκόντων καὶ σὲ παραγγέλλω, ὅπως τοῦ λοιποῦ ἐργάζησαι, ὅσον δύνασαι ἐλευθέρως, ἐν τε τῷ καταστήματι καὶ ἐν τῷ οἴκῳ· θὰ ἔχῃς δὲ ἀπὸ τῆς αὔριον καὶ μισθὸν ἀνάλογον τῆς τε ἐπιμελείας καὶ τῆς χρησιότητος τῶν ἡθῶν σου».

Ἐξαλλος γενόμενος ὁ Καπλάνης ἐκ τοῦ πάντη ἀπροσδοκῆτου τούτου εὐτυχήματος, ἀφωσιώθη μὲν καθ' ὀλοκληρίαν τοῦ λοιποῦ ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ εὐεργέτου του, οὐδέποτε ὅμως ἐπαύσατο ἐργαζόμενος ἀδιαλείπτως καὶ πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ προαγωγήν. Ἐν βραχεῖ τινι διαστήματι χρόνου ἔμαθε ἰσοαῦτα γράμματα ὅσων εἶχεν ἀνάγκην πρὸς τὴν αὐτεξούσιον διεύθυνσιν τοῦ ἐμπορίου. Οὐδέποτε ὅμως οὔτ' ἐπὶ στιγμὴν διενοήθη νὰ παραμελήσῃ κατὰ τὰ τοῦ εὐεργέτου συμφέροντα, ἥκιστα δὲ πάντων ν' ἀπομακρυνθῆ τούτου, ἢ νὰ παρακούσῃ τὸ παράπαν πασῶν τῶν συμβουλῶν αὐτοῦ.

Ἐμπορικῆς πανηγύρεως τελουμένης τότε ἐν τινὶ τῆς Μακεδονίας, νομίζομεν, πόλει, καὶ μεγάλα μὲν ἐν αὐτῇ ὁ Χατζῆ Νίκος ἔχων ἐμπορικὰ συμφέροντα, μὴ ἐντελῶς ὅμως ἐπαναπαυόμενος εἰς τὴν ἰκανότητα τοῦ συνήθως εἰς τοιαύτας πανηγύρεις πεμπομένου ὑπακλήλου, ἀπεφάσισε νὰ δώσῃ αὐτῷ ὡς βοηθὸν τὸν Ζώην Καπλάνην. Οὗτος δὲ, ἰσοῦτιον εὐσιόχως, ἐπιτυχῶς καὶ εἰλικρινῶς ἐβοήθησε τὸν προϊστάμενον αὐτοῦ, ὥστε ὁ Χατζῆ Νίκος οὐδεμίαν ἔσχεν ἀμφισβολίαν, ὅτι τὸ πλεῖστον τῆς ἐπιτυχίας ὠφείλειο εἰς τὴν ἐξειδικασμένην ἰκανότητα καὶ εἰς τὴν εἰλικρινῆ σύμπραξιν τοῦ Καπλάνη. Εὐθεὶς λοιπὸν τότε οἰκειοθελῶς παρεχώρησεν αὐτῷ μειοχὴν τινα ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν αὐτοῦ ἐπιχειρήσεων.

Καὶ τοιαῦτα μὲν ὑπῆρξαν τὰ πρωτόλεια, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ βίου τοῦ μεγάλου τῆς Ἑλλάδος εὐεργέτου Ζώη Καπλάνη. Διαμαρτυρούμεθα δὲ ἐν συνειδήσει, ὅτι ἀντιγράφομεν, οὕτως εἰπεῖν, ταῦτα ἐκ τῆς παιδικῆς ἡμῶν μνήμης, ἥτις, ὡς γνωστὸν, εἶναι πολὺ δυσεξαλειπιοτέρα τῆς ἐν ὠρίμῳ ἡλικίᾳ κτωμένης. Ἐντεῦθεν δ' ἄρχονται αἱ μεγάλαι πράξεις καὶ τὰ μεγάλα εὐεργετήματα τοῦ Καπλάνη.

Γνωστὸν δὲ εἶναι ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ ὅμοιοι τοῦ Χατζῆ Νίκου καὶ Καπλάνη οὔτε εὐρὸν στάδιον ἐνεργείας ἠδύνατο νὰ εὔρωσιν ἐν Ἰωαννίνοις οὔτε τὴν ἀσφάλειαν νὰ ἔχωσιν ἐκείνην, τὴν ἄλλως πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἀπαραιτήτως ἀναγκαίαν οὔσαν οὐχὶ μόνον πρὸς εὐδοκίμησιν τοῦ ἐμπορίου, ἀλλὰ καὶ πρὸς πᾶσαν ἄλλην ἀνθρωπίνην ἀνάπτυξιν. Ὅθεν μετ' οὐ πολὺ ἀμφότεροι ἀπῆλθον εἰς Βουκουρέσιον, «τὸ πιστὸν τοῦ Καπλάνη (λέγει ἀνώνυμὸς τις μεταφρασιῆς, δημοσιεύσας οὖν τῇ διαθήκῃ καὶ σύντομόν τινα βιογραφίαν τοῦ ἀνδρός) ἢ εὐαρέστησις πρὸς τὸν εὐεργέτην του, καὶ αἱ ἐκδουλεύσεις αὐτοῦ εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς ἐμπορίας του, παρεκίνησαν τὸν ὀρηθέντα

Χαιζή Νίκον, διὰ ν' ἀποφασίση καὶ νὰ κάμη αὐτὸν κοινωὸν κατὰ μέρος εἰς τὴν πραγματείαν του».

Δὲν ἔχομεν δὲ ἀνάγκην νὰ εἰπώμεν, ὅτι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ μὲν νέοι, οἱ θέλοντες νὰ μαθητεύσωσι παρ' ἐμπόροις καὶ νὰ προαχθῶσι, δὲν προσήρχοντο, αἰτουῦντες μισθοὺς καὶ διατροφὴν, καὶ ἐνδύματα, καὶ παπούτσια, καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ κουρέως, τὰ λεγόμενα ξυριστικά, καὶ ὥρας ἀνέσεως καὶ ἀπουσίας διαρκεῖς ἐπὶ συνεχῶν ἑορτασίμων ἡμερῶν· ἀλλ' ἀπλούστατα καὶ ἀφελέστατα ἐζήτουν μόνον τὴν μητέρα πάσης προαγωγῆς καὶ εὐημερίας ἐργασίας. Οἱ δ' ἔμποροι οὐδέποτε κατεχρῶντο τῆς χρησιότητος τῶν καλῶς ὑπηρετούντων ἐν τοῖς ἐμπορικοῖς καταστήμασιν αὐτῶν νέων. Μόλις μὲν ἔβλεπον τούτους προθύμους εἰς ἐκτέλεσιν πάσης ἐντίμου, ἔστω καὶ τῆς θανασοτέρας ὑπηρεσίας καὶ ἐφιεμένους νὰ προαχθῶσιν, συνήθως ἀπηλλαιγον αὐτοὺς τῶν ὑπηρετικῶν ἐργασιῶν, καὶ ἀψηχόλουν εἰς ὑποδεεσιέρας ἐμπορικὰς, μόλις δ' ἔβλεπον τούτους εἰς τε ταύτας εὐδοκιμουῦντας καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην προθύμους, καὶ ἀμέσως προήγαγον εἰς ἀνωτέρας μετ' οὐ πολὺν δὲ παρέσχον αὐτοῖς καὶ μειοχὴν τῶν ἐπικερδῶν μόνον ἐπιχειρήσεων· καὶ ἐπὶ τέλος ὁ μικρὸς καὶ ἄσημος μαθητευόμενος εἴτε ἐγίνετο συνέταιρος καὶ γαμβρὸς ἐνίοτε τοῦ ἐμπόρου, εἴτε καὶ ἀντικαθίστα αὐτὸν, πολλάκις μάλιστα καὶ τὸν ὑπερέβαινε.

Τοσοῦτον δὲ σύνηδες ἦτο τοῦτο τότε, ὥστε πολλάκις οἱ μὲν μαθητευόμενοι οἰκειοθελῶς ἐγκατέλειπον τὸ πατρικὸν αὐτῶν ἐπώνυμον, καὶ ἐλάμβανον τὸ τοῦ ἐμπόρου ἢ προσιᾶτου καὶ εὐεργέτου των· οὗτοι δὲ ἐνίοτε ἔχαιρον διὰ τὴν εὐδοκίμησιν τῶν ὑπ' αὐτοὺς προαχθέντων νέων, τῶν λεγομένων τότε τσιρακῶν, πλειότερον τῆς χαρᾶς ἐκείνης, ἢν χαίρουσιν οἱ φιλόστοργοι γονεῖς διὰ τὴν εὐδοκίμησιν τῶν ἰδίων αὐτῶν τέκνων.

Τοιαύτης λοιπὸν οὔσης, φαίνεται, τότε καὶ τῆς συμπαθείας καὶ σχέσεως μεταξὺ τοῦ Καπλάνη καὶ τοῦ Χαιζή Νίκου, μειτετέθησαν ἀμφότεροι εἰς Βουκουρέστιον καὶ ἐμπορεύοντο συνεταιρικῶς. Καὶ ὁ μὲν Χαιζή Νίκος, ὡς πρεσβύτερος καὶ διευθυντής, ἐγκατέστη ἐν τῇ πρωτευούσῃ ταύτῃ τῆς Δακίας· ὁ δὲ Καπλάνης ἐπεχειρεῖ καὶ ἐμπορικὰς ἐκδρομάς· τῷ δὲ 1768 ἀπῆλθε τὸ πρῶτον χάριν ἐμπορίου καὶ εἰς Νίζναν τῆς μικρᾶς Ῥωσσίας, ὅθεν ἀπήρχετο μὲν κατὰ καιροὺς καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας τῆς τε Εὐρώπης καὶ Ῥωσσίας πόλεις, ἀλλ' ἐκεῖ φαίνεται ἐγκατέστη ἐπὶ τρία ἔτη· τῷ δὲ 1771 μειτέτισε καὶ οὗτος τὴν διαμονὴν του εἰς Μόσχαν καὶ ἐκεῖ μετήρχετο ἐπίσης τὸ ἐμπόριον εἰς λογαριασμὸν τῆς ἐταιρίας.

Μετὰ παρέλευσιν δὲ χρόνου τινὸς ὁ εὐσυνείδητος Καπλάνης ἐνόμισε καθῆκόν του νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Βουκουρέστιον, νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του εἰς τὸν εὐεργέτην του Χαιζή Νίκον, καὶ νὰ παραδώσῃ αὐτῷ ἀκριβεῖς λογαριασμούς. Κοινῇ δὲ γνώμῃ διέλυσαν τὴν ἐταιρίαν· καὶ ὁ μὲν Χαιζή Νίκος ἀπεσύρθη τοῦ ἐμπορίου, ὁ δὲ Καπλάνης ἐπανῆλθεν εἰς Μόσχαν, κατώκησεν

όριστικῶς καὶ μέχρις ἀποβιώσεως μίαν πτέρυγα τοῦ Ἑλληνικοῦ μοναστηρίου ἢ μειοχίου, τοῦ τιμωμένου ἐπ' ὄνοματι τοῦ ἁγίου Νικολάου, καὶ ἤρξατο νὰ ἐμπορεύηται εἰς ἴδιον αὐτοῦ λογαριασμόν».

7

Ἡ μεταφορὰ τοῦ κέντρου τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Παναγιώτη Χατζηνίκου στὸ Βουκουρέστι, φαίνεται πὼς ἐγίνε τὸ 1754. Ἔτσι τουλάχιστον ἀναφέρεται στὰ «Σπάνια εὐποιίας ἔργα τοῦ Ζώη Κ. Καπλάνη»:

«...ἤλθεν εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων (ἐγνοεῖ τὸν Καπλάνη) ...ζήσας ἄχρι τοῦ 1754 ἔτους. Διαιτρίθων δὲ τότε ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὁ εὐπαιδείης Ἰωαννίνων καὶ ἐντιμος ἀνὴρ Παναγιώτης Χατζῆ Νίκου καὶ παρατηρήσας εἰς τὸν ρηθέντα Καπλάνη, ἔμφυτον νοὸς οὐξύτητα, βίον σεμνὸν καὶ ἤδη χρησιὰ, παρέλαβεν αὐτὸν πρὸς ὑπουργεῖαν αὐτοῦ καὶ συναπεδήμησαν διὰ τὸ Βουκουρέστιον, ὅπου ἦν μειορχόμενος αὐτὸς ὁ Χατζῆ Νίκου τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ...».

Τὸ 1771, γιὰ πρώτη φορὰ ὁ Ζώης Καπλάνης πάει στὴ Μόσχα, γιὰ λογαριασμὸ τῆς κοινῆς ἐπιχείρησης Χατζηνίκου — Καπλάνη. Αὐτὸ σημαίνει πὼς ὁ Π. Χατζηνίκου θρῖσκεται ἀκόμα στὸ Βουκουρέστι, καὶ κατὰ συνέπεια δὲν ἀνταποκρίνεται στὴν ἀλήθεια αὐτὸ ποὺ γράφει ὁ Κτενᾶς, πὼς ὁ Π. Χατζηνίκου

«...ἤλθε σιτὴ Σιεφρακούπολη ὀλίγον πρὸ τοῦ 1770, ἐνθα εὔρε τὴν ποθυμένην ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας του». (Ἐπιγραφαί, σελ. 37)

Τὸ ὅτι βέβαια, δὲν ἀνταποκρίνεται στὴν ἀλήθεια ὁ χρόνος ποὺ τοποθετεῖ τὴν ἐγκατάσταση τοῦ Χατζηνίκου στὸ Μπρασόφ, ὁ Κτενᾶς, ἀποδεικνύεται κι ἀπὸ σωρεῖα στοιχείων ποὺ παραθέτουμε παρακάτω καὶ τὰ ὁποῖα δείχνουν πὼς τουλάχιστο μέχρι τὸ 1792, ὁ Χατζηνίκου ἀναφέρεται σὰν κάτοικος Βουκουρεστίου, μὲ πλήρη δραστηριότητα ἐπιχειρησιακή, καὶ μόνο ἀπ' τὸ ἔτος 1792 ἀναφέρεται σὰν κάτοικος Μπρασόβου.

Δὲν εἶναι γνωστὴ ἡ ἡμερομηνία διάλυσης τῆς κοινῆς ἐπιχείρησης Χατζηνίκου — Καπλάνη. Μὲ βάση τὰ γνωστὰ στοιχεῖα, θὰ μπορούσαμε νὰ ὑποθέσουμε, πὼς αὐτὸ συνέβηκε ἀνάμεσα στὰ ἔτη 1777 μὲ 1779, μιά καὶ ἀπὸ τότε φαίνεται πὼς ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου ἀρχίζει τὴ διάθεση περιουσιακῶν στοιχείων του στὰ κοινά, γιὰτὶ μὲ ἡμερομηνία 1η Νοεμβρίου 1779, ἔχουμε τὴ διαθήκη του, ποὺ δημοσιεύουμε παρακάτω. Στὴ διαθήκη του βέβαια αὐτὴ ὁ Π. Χατζηνίκου γράφει ὅτι μὲ γραφὴν του «10 προπαρελθόντος Μαΐου», ἔδωσε ἐντολὴ στὸν Πάνο Χριστοδούλου νὰ καταθέσει 10.000 Δουκάτα, ποὺ οἱ τόκοι τους θὰ στέλγονται στὰ Γιάννινα κλπ. Βέβαια ἡ Νότα του, ποὺ στέλνει στὸν Πάνο Χριστοδούλου, καὶ ἡ ὁποῖα δημοσιεύτηκε ἀπὸ τὸ Μέρτζιο, μαζὺ μὲ τὴν παρα-

πάνω διαθήκη στα «Ἡπειρωτικά Χρονικά» (1936, σελ. 194), φέρει ἡμερομηνία 10 Μαΐου 1779, ἐνῶ θάπρεπε νὰ φέρει 10 Μαΐου 1777 ἢ 1778 γιὰ νὰ ναι σύμφωνη μὲ τὸ «προπαρελθόντος Μαΐου» τῆς διαθήκης.

Τὰ παραπάνω εἶναι μιὰ ὑπόθεση ἀπλή. Γιατὶ τίποτα δὲν ἀποκλείει, ἀφοῦ στὰ χέρια μας δὲν ἔχουμε πλήρες ἀρχεῖο τῶν χαρτιῶν τοῦ Χατζηνίκου, οἱ διαθέσεις τῶν περιουσιακῶν στοιχείων γιὰ τὰ κοινά, νάχαν ἀρχίσει ἀπὸ παλιότερα, ὅπως καὶ τὸ ἄλλο, δηλαδὴ οἱ διαθέσεις τῶν στοιχείων νάχαν ἀρχίσει ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ συνεταιρισμοῦ του μὲ τὸν Καπλάνη. Κεῖνο ποῦναι πάλι βέβαιο, εἶναι πὼς ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου καὶ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ Καπλάνη ἐξακολουθεῖ νὰ ἐργάζεται δραστήρια.

8

Ἀπ' τοὺς Κατάλογους Ντοκουμέντων τοῦ D. LIMONA, ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω, φαίνεται πὼς ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου στὸ Βουκουρέστι δὲν εἶχε μόνο ἓνα «κατάστημα ἐμπορίας γουναρικῶν καὶ δερμάτων», ἀλλὰ «μιὰ μεγάλη ἐπιχείρηση Τραπεζιτική», μὲ τὴν ὁποία θούλευε κι ἐξυπηρετιοῦνταν ἓνας σοβαρὸς ἀριθμὸς Ἑλλήνων κι ἄλλων ἐμπόρων ποὺ ζοῦσαν σὲ πόλεις τῆς Αὐστρουγαρίας, τῆς Ρουμανίας, τῆς Τουρκίας κλπ. Σὰν τὸν Μιχαὴλ Τσοῦμπρο ἀπὸ τὸ Μπρασόβ, τὸν «Ἰωάννη Παῖκο καὶ Σία», ἀπ' τὸ Σεμλίνο, τὸν «Κ. Βασιλείου καὶ Σία» ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι, τὸν «Παν. Μπάϊλα καὶ Σία» ἢ τὸν «Γ. Σχινᾶ καὶ κομπανία» ἀπ' τὴν Κωνσταντινούπολη, τὸν «Γεώργιο Τουρούντζη καὶ Σία» ἢ τὸν Δημήτριο Ἰωάννου Πόσχαρη ἀπ' τὴ Βιέννη, τὸν «Νικόλαο Πλασταρᾶ καὶ Υἱοὶ» ἀπ' τὴν Τεργέστη, τὸν Ποστέλνικο Χατζῆ Στᾶν Ἰωάννη ἀπ' τὴν Κραγιόβα, τὸν Δημήτριο Χατζόπουλο καὶ Παῦλο Οἰκονόμου ἀπ' τὸ Τέμεσβαρ, τοὺς Ἀδελφοὺς Δημήτριο, Γεώργιο καὶ Γιαννάκη Ἰω. Μάρκου ἢ ὅπως τοὺς ἔλεγαν «Οἶκο Ἰω. Μάρκου», ἀπ' τὸ Σίμπιου, τὸν Ἀναστάση Μαργαρίτη ἀπ' τὸ Ἰάσιο κλπ.

Κι ὅλ' αὐτὰ φαίνονται ἀπὸ μιὰ σειρὰ γράμματα, ἀλλὰ κι ἄλλα κατάστιχα τῶν ἐτῶν 1776—1793, ποὺ δημοσιεύονται στοὺς παραπάνω καταλόγους σὲ περίληψη, ποὺ ἔκανε στὰ ρουμάνικα ὁ Δ. Λιμόνας.

Στὰ γράμματα αὐτὰ καὶ τὰ ἐμπορικὰ κατάστιχα αὐτὰ γίνεται λόγος γιὰ ἀνταλλαγές προϊόντων μὲ τὸν Οἶκο Παναγιώτου Χατζηνίκου στὸ Βουκουρέστι, ἀλλὰ καὶ τὸ κυριότερο γιὰ κάθε εἶδους τραπεζικὲς ἐργασίες, στὶς ὁποῖες ὁ Οἶκος Παναγιώτου Χατζηνίκου στὸ Βουκουρέστι παίζει πρωτεύοντα ρόλο. Ἐκδοσὴ συναλλαγματικῶν καὶ ἐξόφληση συναλλαγματικῶν μὲ προμήθεια. Δανεισμοὶ χρημάτων. Ἀνταλλαγή κι ἄλλα σπεκουλαρίσματα γύρω ἀπὸ ξένα νομίσματα. Διευκολύνσεις, ἐγγυήσεις κλπ.

Ἡ ἔκταση τῆς δουλειᾶς τοῦ Παναγιώτη Χατζηνίκου στὸ Βουκουρέστι, ἀπ' τὰ παραπάνω στοιχεῖα, φαίνεται νὰ εἶναι πάρα πολὺ μεγάλη κι οἱ προμήθειες ποὺ ἔπαιρνε σοβαρές.

Χαρακτηριστικὸ τῆς οἰκονομικῆς εὐρωστίας τοῦ Π. Χατζηνίκου εἶναι καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ Δημήτριος Χατζόπουλος καὶ Παῦλος Οἰκονόμου ἀπ' τὸ Τέμεσβαρ, σ' ἓνα γράμμα τους πρὸς τὸν Μιχαήλ Τσοῦμπρο, στὸ Μπρασόβ, στὸ ὁποῖο τοῦ ἀναθέτουν τὸ λύσιμο τῆς διαφορᾶς τους μὲ τὸν Χατζηνίκου (ισχυρίζονται ὅτι τοὺς κατακρατᾶει χρήματα) ἀναφέρουν μεταξὺ ἄλλων ὅτι «...καὶ 40.000 φιορίνια ἂν ἔχανε ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου, δὲν θὰ τοῦ καίγονταν καρφί, ἐνῶ γι' αὐτοὺς καὶ τὰ 4 σελίνια ἀκόμα θὰ τοὺς ἔτσουζαν». (Βλ. D. LIMONA, Cat. Doc. τ. Ιος, ἀριθ. 644, ἔτος 1791).

Οἱ ἴδιοι πάλι, σ' ἄλλα γράμματά τους (Op. cité 763/1791, 1140/1793, 1166/1793), λόγῳ τῆς διαφορᾶς ποὺ ἔχουν μὲ τὸν Παναγιώτη Χατζηνίκου ἢ ὁποῖα συνεχίζεται μέχρι τὸ 1794, καὶ τὴν ὁποῖα καθὼς φαίνεται (Op. cité 1345/1794) κέρδισε τελικὰ ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου, τὸν ἀποκαλοῦν... «ἄθεο, ἀντίχριστο, παλιάνθρωπο, φαρισαίτη, ὁ ὁποῖος ἀπὸ μπροστὰ φαίνεται ἄγιος κι ἀπὸ πίσω εἶναι Ἰούδας...».

Στὰ παραπάνω στοιχεῖα (D. LIMONA, Cat. Doc. τ. Ιος, ἀριθ. 1179/1793 καὶ 1529/1795) φαίνεται νὰναὶ ἐγκαταστημένος στὸ GYOR σὰν ἔμπορος κάποιος ἀνεψιὸς τοῦ Χατζηνίκου «Κωνσταντῖνος Χατζηνίκος καὶ Σία», ποὺ στέλνει δούλοδέρματα καὶ μαλλιά στὴ Βιέννη.

Επίσης (Op. cité, BRASOV τ. Ιος, 681/1791, 732/1791, 750/1791, 900/1791, 1195/93, 1290/94, Op. cité SIBIU, 686/92, 770/93, 771/93, 951/96) ἐμφανίζεται ἐγκαταστημένος στὸ Βουκουρέστι νὰ κάνει τὶς ἴδιες μὲ τὸν Παναγιώτη Χατζηνίκου δουλειές (ἐμπόριο καὶ τραπεζιτικές), ἴσως μάλιστα καὶ σὲ συνεργασία μ' αὐτόν, ἢ καὶ σὰ διάδοχός του, ἄλλος ἀνεψιὸς τοῦ Παναγιώτη Χατζηνίκου, ὁ Πάνος Δημητρίου Χατζηνίκου, ὁ ὁποῖος μάλιστα ἀναφέρεται σ' ἓνα γράμμα (951/96 Νοέμβριος) σὰ Πάνος Δημητρίου ΙΟΝ Χατζηνίκου. Νὰ πρόκειται τάχα γιὰ παραδρομὴ; Νὰναὶ ἀνεψιὸς τοῦ Παναγιώτη Χατζηνίκου ἀπὸ ξάδερφο; Νὰναὶ ἄλλος, διαφορετικὸς ἀπὸ τὸν προηγούμενο Πάνο Δημητρίου Χατζηνίκου; Ἡ ὁ παππούς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πατέρας τοῦ Παναγιώτη Χατζηνίκου λέγονταν Ἰωάννης κι ὄχι ὅπως εἴπαμε παραπάνω Νικόλαος; Πάντως, ἔτσι κι ἀλλοιῶς στὰ παραπάνω γράμματα κλπ. ὁ μὲν θεῖος ἀποκαλεῖται πάντοτε Παναγιώτης Χατζηνίκου, ἢ σκέτο Παναγιώτης, ὁ δὲ ἀνεψιὸς Πάνος Δημητρίου Χατζηνίκου.

Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσουμε καὶ τὸ παρακάτω. Ὄταν ἄρχισα νὰ γράφω στὸ περιοδικὸ «Κόνιτσα» (τεῦχος 62, σελ. 6), τὴ βιογραφία τοῦ Π. Χατζηνίκου, ἀνάφερα πῶς ὁ πατέρας του λέγονταν Δημήτριος, κι ὅτι αὐτὸ ἔβγαινε ἀπὸ κάποιο παλιότερο κείμενο. Τὸ παλιότερο αὐτὸ κείμενο ἦταν ἓνα γράμμα, ποῦ βρισκόνταν στὰ χέρια τῆς οἰκογένειας Χατζῆ — Γενεράλη τῆς Κόνιτσας, καὶ τὸ ὁποῖο ἰσχυρίζονταν ὁ παπα - Θωμᾶς Γκότζος ὅτι εἶχε διαβάσει. (Ἐξάλλου ὅλες οἱ πληροφορίες μου, οἱ συμπληρωματικὲς ποῦ εἶχα γιὰ τὸν Παναγιώτη Χατζηνίκου, προέρχονταν ἀπὸ τὸν παπα - Θωμᾶ). Τὸ γράμμα αὐτὸ, φαίνεται ὅτι ἦταν τοῦ ἀνεψιοῦ κι ὄχι τοῦ θείου. Ἀκόμα πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι κι ὁ Ἰωάννης Λαμπρίδης (Ἀγαθοεργήματα, μέρος δεύτερο, σελ. 27), ἀναφέρει τὸν καταθέσαντα στὸ Ὀρφανοτροφεῖο τῆς Μόσχας ὑπὲρ τῶν Ἰωαννίνων τὸν Παναγιώτη Δ. Χατζηνίκου. Νᾶναι εὐεργέτης κι ὁ ἀνεψιός; Μᾶλλον ἀποκλείεται, ἀφοῦ τίς καταθέσεις αὐτὲς στὸ Ὀρφανοτροφεῖο τῆς Μόσχας (Βοσπητάτελνοϊ δόμ, ὅπως τῶλεγαν) ὁ ἀνώνυμος μεταφραστὴς τοῦ «Στάσια Εὐποιίας Ἔργα Ζῶη Κ. Καπλάνη» τίς θεωρεῖ καταθέσεις τοῦ προστάτη τοῦ Ζῶη Καπλάνη, κι ἔχουμε κάθε λόγο νὰ πιστεύουμε πῶς ὁ μεταφραστὴς αὐτὸς καὶ κοντήτερα ἦταν στὰ πράματα, χρονικὰ καὶ τοπικὰ, ἀλλὰ κι ἐνημερωμένος ἦταν γενικότερα στὸ ὅλο θέμα. Αὐτὸς ἄλλωστε εἶναι καὶ ἡ πρώτη πηγὴ τῶν σχέσεων Χατζηνίκου — Καπλάνη. Ὅλα τὰ παραπάνω μᾶλλον ἡγοῦν στὸ συμπέρασμα πῶς ὁ ἐλεοθέτης ἦταν ἓνας. Κι αὐτὸς ἦταν ὁ Παναγιώτης Νικολάου Χατζηνίκου.

Σ' ἄλλο γράμμα (Ὁρμ. σέ, τ. II, ἀριθ. 137/1792) ἀναφέρεται σὰν ἀνεψιὸς τοῦ Παναγιώτη Χατζηνίκου ἐγκαταστημένος στὸ Βουκουρέστι κι ἓνας Πάνος Στεργίου. Ἐὰν τὸ Στεργίου ἦταν πατρώνυμο ἢ ἐπώνυμο, δὲν ξεκαθαρίζεται.

Στὸ ἄρχειο Σταύρου Ἰωάννου, ποῦ δημοσίευσε ὁ Σωκράτης Κουγέας στὰ «Ἐπεριστατικά Χρονικά» (1939, σελ. 190 καὶ 240), ἐμφανίζεται νὰ ζεῖ στὰ Γιάννινα, τὸ 1803, κάποια Χριστοδοῦλη ἢ Χριστοδοῦλου Χατζηνίκου, ποῦ παίρνει καθὼς φαίνεται δότημα ἀπ' τὴ Βιέννη. Εἶναι φανερό πῶς πρόκειται γιὰ συγγενῆ τοῦ Παναγιώτη Χατζηνίκου, ἀφοῦ σύμφωνα μ' αὐτὰ ποῦ γράφει ὁ Ἰωάννης Λαμπρίδης (Ἀγαθοεργήματα, μέρος 2ο, σελ. 25), τὸ 1/6 τῶν εἰσοδημάτων ἀπ' τὴν κατάθεση τοῦ Παν. Χατζηνίκου στὴ Βιέννη πήγαινε στοὺς φτωχοὺς συγγενεῖς του.

Ἀπ' ὅσα ἔλεγε ὁ παπα - Θωμᾶς (Κονιτσιώτης), τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας Χατζῆ — Γενεράλη τῆς Κόνιτσας, σὰ συγγενεῖς τοῦ Παναγιώτη Χατζηνίκου, ἔπαιρναν κι αὐτὰ δότημα ἀπ' τὴ Βιέννη.

Ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου ἐγκαθίσταται στὸ Μπράσσοβο γύρω στὸ 1792, ἀλλὰ ἡ ἐπιχείρησή του δὲ σταμάτησε στὸ Βουκουρέστι. Καθὼς φαίνεται, συνε-

χίζει αλλά μόνο για την εκκαθάρισή της και μία - μία οι δουλειές περνάνε στον άνεψιό Πάνο Δημητρίου Χατζηνίκου.

Ο Παναγιώτης Χατζηνίκου, όπως φαίνεται από την επιστολή του της 30 Δεκεμβρίου 1794, προς τους «Πραγματευταίς της εν Βρασοβῶ πριθηλιγιάτης κομπανίας τῶν γραικῶν» κλπ. πού δημοσιεύουμε παρακάτω, πρὶν αποφασίσει νὰ ἐγκατασταθεῖ ὀριστικὰ στὸ Μπρασόβ, ἔρχονταν συχνὰ σ' αὐτό.

«Καθ' ὃν καιρὸν διέτριβον ἐδῶ εἰς βρασοβόν, ἐκκλησιαζόμενος καὶ ἐγὼ εἰς τὴν καπέλλαν ὅπου ἔχειται μέσα εἰς τὸ κάσιρον τοῦ βρασοβοῦ, διὰ νὰ ἀκούω τὴν ἀκολουθίαν εἰς τὴν διάλεκτιόν μου τὴν γραικικὴν...».

Κι ὅταν τελικὰ ἀποφάσισε τὸ ἔκανε γιατί πίστεψε ὅτι θὰ ὀρίσκει ἐκεῖ τὴν ἡσυχία του.

«...λοιπὸν σὰς φανερώνω ὅτι διὰ μίαν μόνην ἡσυχίαν ἔκφρα να μείνω ἐδῶ εἰς βρασοβόν καὶ ἐπομένως ἐδῶ νὰ πληρώσω τὸ κοινὸν χρέος...».

Προτοῦ λοιπὸν ἐγκατασταθεῖ στὸ Μπρασόβ, πού ἦταν ἔδαφος Αὐστρουγγαρέζικο, ἐνῶ τὸ Βουκουρέστι ἀνῆκε στὴν ἡμιανεξάρτητη ἡγεμονία τῆς Βλαχίας, ὑποτελῆ καθὼς ξέρουμε στὴν Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία —ἔξω ἀπ' τὴν περίοδο 1789—1791 πού πέρασε κι αὐτὴ στὴν Αὐστρουγγαρικὴ κυριαρχία— ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου, δώρησε τὸ 1777 στὴν ἐκκλησία τῆς κομπανίας τῶν Γραικῶν στὸ Μπρασόβ, «ὅπου ἐδαστούσαν μὲ κηρὰν (ἐνοίκιον) μέσα εἰς ἕνα ὀσπίτιον» τὸν Ἱερὸ Ἐπιτάφιο (96 X 82), ὁ ὁποῖος φέρει στὸ περιθώριον τ' ὄνομα τοῦ δωρητῆ «Παναγιώτη Χατζηνίκο (υ)» κι εἶναι «ὠραιότατος καὶ ἀρίστης τέχνης, χρυσοκεντημένος καὶ μεταξοκεντημένος... κατασκευασμένος στὴ Βιέννη τὸ 1777», καθὼς λέει ὁ Κτενᾶς (Λεύκωμα, σελ. 27).

Τὸ 1779 ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου (ἢ λίγο γρηγορότερα, καθὼς εἶπαμε παραπάνω, κεφ. 5), ἀποφασίζει νὰ καταθέσει δέκα χιλιάδες δουκάτα στὴ Βενετία στὸ «Νέο Δεπόζιτο τοῦ Γαληνοτάτου Πρίγκηπος εἰς τὸ ὄνομα τῆς Σεβασμίας Σχολῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ ἐκκλησίας Ἁγίου Γεωργίου τῶν Ρωμαίων» διὰ μέσου τοῦ Πάνου Χριστοδοῦλου, δίνοντας ἐντολή, ἀπ' τὰ εἰσοδήματα —ράτα— πού θ' ἀφήνει ἢ κατάθεση αὐτή, τὸ μεγαλύτερο μέρος νὰ στέλνεται στὰ Γιάννινα —δύο φορές τὸ χρόνο— γιὰ νὰ τὸ μοιράζουν «σὲ φτωχοὺς καὶ ἀποκλεισμένα σπίτια ἀφιλοπρόσωπα, εἰς τὰς Ἁγίας Ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων... καὶ τοῦ Ἁγίου Πάσχα. Νὰ μὴν ἔχουν δικαίωμα νὰ ἀγοράσουν μούλκι ἢ ἄλλο, ἀλλὰ μόνον διὰ τοὺς πτωχοὺς. Ὡσαύτως ἂν ἤθελε τύχει κανεὶς ἀπὸ τοὺς τοῦ γένους μας (συγγενῆς του δηλαδὴ, σ.σ.) ξεπεσμένος κι ἀναγκαιούμενος νὰ δίδεται εἰς αὐτὸν μέρος τοῦ ἄνωθεν ἐλέους χωρὶς νὰ ἔχει καμμίαν προτίμησιν».

Για τὸ παραπάνω κληροδοτήμα του τὸ Νοέμβρη τοῦ 1779 γράφει μιὰ σχετική δήλωση — σὰν ἓνα εἶδος διαθήκης, πὸ μαζὺ μὲ τὸ γράμμα (ἀπὸ 10 Μαΐου 1779) πὸ ἔστειλε στὸν Πάνο Χριστοδούλου καὶ Σία στὴ Βενετία, δη-

Ἡ μεσημερινὴ πρόσοψη τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς
στὴν ὁδὸ Αἰκατερίνης 10 στὸ Μπρασόβ.

μοσίευσε ὁ Κωνσταντῖνος Μέρτζιος στὸ «Ἐν Βενετία Ἑπειρωτικὸν Ἀρχεῖον» (Ἑπειρ. Χρονικά», 1936, σελ. 194).

Ἀπὸ τὸ γράμμα αὐτὸ φαίνεται, πὸς τὰ 10.000 δουκάτα προέρχονται ἀπὸ ἐκκαθάριση ἑνὸς ἐμπορίου κεριῶν πὸ ἔκανε ὁ Παναγιώτης Χατζηγιάννου. Στὰ

είσοδήματα του παραπάνω κληροδοτήματος αναφέρονται και οι έπιστολές που δημοσιεύει σε περίληψη ο Κων. Μέρτζιος (Ήπειρ. Χρονικά, 1936, σελ. 204, 205, 207, 212, 213, άπ' το «Έν Βενετία Ήπειρωτικόν Ἀρχεῖον»), όπου, ανάμεσα στ' άλλα (6 Ἀπριλ. 1782 από Ἰωάννινα) καταχωρείται ότι οι Ἐπίτροποι του Ἀρχιμανδρείου «έλαβον από Κυρ. Κωσταντή και Ἰωάννην Κυρίτζην τήν δευτέραν ράτα (δόση) του λάσσου Παναγιώτου Χατζηνίκου από τζεκίνια 40, όμοίως και διά τήν πρώτην όπου τά έρεμετάρισαν (άπέστειλαν) με πόλιτσαν (συναλλαγματικήν) εις Κωνσταντινούπολιν στοῦ Κύρ. Παναγιώτη Μπάϊλου, τά έλάβαμε και τά έμοιράσαμε εις πτωχούς τά Χριστούγεννα και τό Πάσχα... σήμερα εις τήν πατρίδα μεγάλο καλό έγινε αυτό τό λάσσο, ότι είναι πολλή ή άκρίβεια και χώρια τά περιστατικά του καιρού».

Τή δήλωση (διαθήκη) αυτή, καθώς και τή σχετική νότα (γράμμα), προς τον Πάνο Χριστοδούλου, καταχωρώ παρακάτω, με τις αντίστοιχες σημειώσεις Κ. Μέρτζιου:

Διαθήκη¹ Παναγιώτη Χατζή Νίκου Δέκα τῶ Θεῶ.

Διά τής παρούσης δηλώ ἔγώ ὁ ὑπογεγραμμένος Παναγιώτης Χατζή Νίκου δι με ἰδίαν μου βουλὴν και θελήσιν ἐδιώρισα εις Βενετίαν με γραφήν μου 10 προπαρελθόντιος Μαΐου τὸν κύριον Πᾶνον Χριστοδούλου ἐνβεσιήρισεν² εις τὸ νέον Δεπόζιτον τοῦ Γαληνοτάτου Πρίγκηπος εις τὸ ὄνομα τής Σεβασμίας Σχολῆς τοῦ ἁγίου Νικολάου και ἐκκλησίας ἁγίου Γεωργίου τῶν Ρωμαίων Δουκάτια 10000 ἤτοι 10000 τρεχούμενα ἀπὸ 6,4 τὸ ἓνα ὡς και ἡ ἀναφορὰ ὅπου ἔδωσεν ὁ ρηθεις εις τὸ ἄνωθεν σεβάσμιον Καπίτολον, εις τὰς 23 7)θρίου ὡς και ἡ πάριτη³ τής 28 ἰδίου μηνὸς ὅπου ἐδέχθη τὸ σεβ. Καπίτολον τὴν αὐτὴν Κομισαρίαν⁴ ἐπικυρωμένη και ἀπὸ τοὺς ἐξοχωτάτους τοῦ Ὑψίστου Συμβουλίου Κάπους⁵ τῶν Δέκα και ἐνβεσιήρισεν τὰ ἄνω εἰρημένα Δέκα χιλιάδες δι' ὄνομα και ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τής ρηθείσης Σχολῆς τοῦ ἁγίου Νικολάου τὴν 1ην Ὀκτωβρίου και ὁ κατὰ καιρὸν Μέγας Ἐπιστάτης τής αὐτῆς Σχολῆς νὰ σκουδάρη⁶ ἐλευθέρως τὰς ράτας⁷ ἀπὸ τὰ διάφορα, ἀπὸ ἕξ εις ἕξ μῆνας ὅπου εἶναι τριακόσια δουκάτια τὸν κάθε χρόνον ἕξ αὐτῶν φλωρία Βενέτικα τής παδέλλας⁸ 80 εις δύο φορὰς τὸν χρόνον ἀπὸ ἕξ εις ἕξ μῆνας ἤγουν ἀπὸ φλωρία 40 νὰ τὰ ἔχη νὰ τὰ πληρώνη ὁ Μέγας Ἐπιστάτης εις ὅποιον ἤθελαν διορίσει με ἐπιτροπίαν τους εις Βενετίαν, οἱ κατὰ καιρὸν τίμιοι ἐπίτροποι τής Ἐκκλησίας τοῦ Ἀρχιμανδρείου ἀπὸ Ἰωάννινα, τὰ δὲ 16 και 3 ἤτοι δεκαἕξ και γροσέτια τρία, ὅπου περισσεύουν ἀπὸ 300 νὰ μένουν εις τὴν σεβασμίαν Σχολὴν διὰ τὴν ἐνόχλησιν και καταγραφὴν. Οἱ δὲ ρηθέντες

1) Ἀρχεῖον Ἑλλ. Κοιν. Βενετίας, Φάκελλος 222/224.

2) = ἐπέδωσεν. 3) = ἀπόφασις.

4) = ἐπιτροπεύσαν. 5) = ἀρχηγούς. 6) = εἰσπράττη. 7) = δόσεις. 8) = νεοκοιμένα.

τίμιοι ἐπίτροποι τοῦ Ἀρχιμανδρείου, λαμβάνοντες τὰς ράτιας ἀπὸ φλωρία 40 κάθε ἕξ μῆνας, τοὺς παρακαλῶ ἐν φόβῳ Θεοῦ νὰ τὰ μοιράζουσι μόνον εἰς πτωχοὺς καὶ ἀποκλεισμένα σπίτια ἀφιλοπροσώπως εἰς τὰς ἀγίας ἑορτὰς τῶν Χριστιογενῶν καὶ τὰ ἄλλα 40 εἰς τὰς ἑορτὰς τοῦ Ἁγίου Πάσχα. Νὰ μὴν ἔχουν δικαίωμα νὰ ἀγοράσουσι μούλκι ἢ ἄλλο, ἀλλὰ μόνον διὰ τοὺς πτωχοὺς. Ὡσαύτως ἂν ἤθελε τύχη κανεὶς ἀπὸ τοὺς τοῦ γένους μας ξεπεσομένος καὶ ἀναγκαιούμενος νὰ δίδηται εἰς αὐτὸν μέρος τοῦ ἄνωθεν ἐλέους χωρὶς νὰ ἔχη καμμίαν προτίμησιν. Οἱ ἐπίτροποι εἰρησίως ὀφείλουσι νὰ στέλλουσι κατὰστασιν ἐπικυρωμένην ἀπὸ τὸν Μητροπολίτην Ἰωαννίνων εἰς Βενετίαν, προσέτι τὸν σὸν ὁ μέγας Ἐπιστάτης Βενετίας, ὅσον καὶ οἱ τίμιοι ἐπίτροποι τῶν Ἰωαννίνων νὰ μὴ γνωρίσουσι ἄλλον τινα διὰ οἰκοκύριον εἴτε ἀπὸ τοὺς κληρονομήτους μου ἢ ὅποιος ἤθελεν εἶναι, ἀλλὰ ὡς ἄνωθεν διατάζω νὰ φυλάττωται σιτερεά. Λοιπὸν διὰ τὸ ἀσφαλὲς ἐπεκύρωσα μὲ τὴν ἰδίαν μου ὑπογραφήν καὶ βούλλα καὶ μαρτυρημένην καὶ παρὰ τοῦ Πανιερωτάτου ἁγίου τοῦ Ἁγίου Γρεβενῶν Κῦρος Χρυσάνθου καὶ τὴν στέλλω εἰς Ἰωάννινα καὶ ἄλλοι παρόμοια εἰς Βενετίαν καὶ νὰ ἔχουν τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν παντὶ τοῦ κριτηρίου δικαιοσύνης ὡσὸν νὰ ἦτον καμωμένη ἀπὸ ὀφφίκιον Βασιλέως. Καὶ ἔστω εἰς ἔνδειξιν.

τῶν Νοεμβρίου 1. Βουκουρέσι

Παναγιώτης Χατζῆ Νίκου θεβαιόντω

ὁ πρώην Γρεβενῶν Χρυσάνθος ὑποθεβαιοῖ

Μανασῆς Ἡλιάδης μαρτυρῶ.

Ἴδου καὶ ἡ Νότια¹ περὶ τοῦ ντεπόζιου κορέντε Δ. 10000 ἦτοι δέκα χλδ. ἀπὸ τὴν ξεκαθάρισιν τῶν κιοριῶν² μου ὅπου τῶρα οἱ εἰσέρχονται νὰ ἐμβασιρῶσι δουκάτια τρεχοῦμενα βενετίας 10000, ἦτοι δέκα χλδ. ἢ εἰς τὸ νοδίσιο³ ντεπόζιο³ τοῦ Πρίνιζιπα, ἢ εἰς τὴν σκόλαν τοῦ Σὰν Ρόκου τὰ ἰσιρουμένα⁴ νὰ γένουσι ἀπάνω εἰς τοὺς κατὰ καιροὺς βαρδιάνους⁵ τῆς σκόλας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Ρωμαίων ὅπου αὐτοὶ θὰ ἔχουν νὰ σκουδάρουσι⁶ τὰ διάφορα κατὰ τὴν συνίθειαν ἀπὸ 6 μῆνας εἰς 6 καὶ οἱ βαρδιάνοι νὰ τὰ πληροῦν τῶν κατὰ καιρὸν ἐπιτρόπων τῶν τοῦ Ἀρχιμανδρείου ἀπὸ Ἰωάννινα μὲ τοιοῦτον τρόπον, ἂν δὲν εἶναι δυνατὸν δύο φοραῖς τὸν χρόνον καὶ μίαν φορὰν τὸν χρόνον νὰ στέλλουσι οἱ ἐπίτροποι τοῦ Ἀρχιμανδρείου εἰς τοὺς βαρδιάνους αὐτοῦ μία πίστιν ὑποκειρομένην ἀπὸ τὸν ἐκεῖ ἀρχιερέα καὶ μερικοὺς κλιρικοὺς πῶς ἀκολουθοῦν κατὰ τὴν τάξην, εἰς τὸ νὰ μοιράζουσι τὸ αὐτὸ λάσον καὶ ἔστω νὰ τοὺς σιαλθοῦν ἀπὸ αὐτοῦ ἢ νὰ τοὺς ριμιτέρωνται⁷ εἰς Ἰωάννινα ἀπὸ φλωρία

1) Ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Κον Πᾶνον Χριστοδοῦλου καὶ Συντροφίαν εἰς Βενετίαν.
2) = ἀγιοκέρι, κηρὸς μελισσῶν. 3) = νεωτάτην παρακαταθήκην. 4) τὰ ἔγγραφα (τὰ δργχνα). 5) ἐπιστάτας. Προέδρους. 6) νὰ εἰσπράττουσι. 7) ἐμβάζονται.

σαράνια (40) εις τούς 6 μῆνας (40 νὰ μοιράζον τῷ Χριστουγένων καὶ 40 τὸ Πάσχα), ὅθεν τὰ δουκάτια 10000 πρὸς 3 τὰ ἑκατὸ μᾶς δίδουν λ. 1800 τὸν χρόνον τὰ 80 φλ. μᾶς κάμουν λ. 1760 περισσεύουν λ. 100 αὐταῖς νὰ εἶναι διὰ τὰ ρεγγίστρα⁸ καὶ θάρος ὁποῦ θέλει ἔχει ἢ σκόλα τοῦ ἁγ. Γεωργίου, ἐγὼ ὁμῶς μὲ τὸ νὰ μὴν ἤξεύρω τὴν πράξιν ὡς πρέπει ἀφίνομαι εἰς τὴν καλὴν σας ἐπιμέλειαν καὶ πράξιν νὰ γίνον τὰ ἱστρουμένα ὡς χρειάζονται καὶ νὰ τὸ ἐγχειρίσεται τοῦ ἄρχοντος Βαρδιάν τῆς σκόλας τοῦ ἁγ. Γεωργίου καὶ ἐμένα λαμβάνεται τὸν κόπον καὶ μὲ σιέλλη ἓνα ἴσον ἀπαράλλακτον καὶ ἄλλο ἓνα ἐξιγυμένον εἰς τὴν ἰδικὴν μας ἀπλὴν γλῶσσαν, τὰ ὁποῖα μοῦ εἶναι ἀναγκαῖα διὰ νὰ τὰ ἐπικυρόσω μὲ τὴν ὑπογραφὴν μου καὶ βοῦλαν μου καὶ νὰ τὰ στείλλω εἰς Ἰωάννινα τῶν ἐπιτρόπων τοῦ ἀρχιμανδρείου διὰ νὰ σιέκονται ἐκεῖ διὰ νὰ βλέπουν τί χρειὰ νὰ κάμουν διὰ τὴν πίστιν καὶ ἄλλα ὁποῦ ἀπὸ ἐδῶ ἔχω νὰ τοὺς διορίσω. Παρακαλῶ νὰ γίνῃ τὸ ἱστρουμένιο μὲ σιγουριὰ διὰ νὰ μὴν σινέβῃ τίποτες ἔμποδος μὲ τὴν πολὺν καιρίαν, πρὸς τοῦτις οἱ ἄρχοντες Βαρδιάνοι αὐτοῦ νὰ μὴν ἀγνωρίσουν ἄλλον παρὰ τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ Ἀρχιμανδρείου, ὅτι μὲ τὴν πολὺν καιρίαν κανένας κακότροπος ἢ κανένας συγγενῆς μου διὰ νὰ τὰ σικόσῃ νὰ μὴν ἠμπορῆ, λοιπὸν διὰ τοῦτο πρέπει νὰ γίνῃ τὸ γράμμα εἰς τοὺς ἄρχοντας Βαρδιάνους, διὰ τοῦτο ἐγὼ εἰς αὐτὴν τὴν δουλιὰν ὁποῦ εἶναι νὰ γίνῃ μὲ τὸ χέρι σας ἠμπορεῖται νὰ συμβουλευθῆ καὶ τὸν ἄρχον θεῖον σας (τὸν ὁποῖον καὶ αὐθις προσκυνῶ) καὶ ἄλλο κανένα χρῆσιμον ὑποκείμενον καὶ ὅπως εἶναι τὸ καλῖτερον καὶ σιγουρότερον νὰ γείνουν τὰ γράμματα, ὅτι ἐγὼ δὲν εἰξεύρω καὶ ἀφίνω τὴν ὑπόθεσιν νὰ τὴν τελιόσεται μὲ τὸν πλέον σιγουρότερον τρόπον ὁποῦ νὰ δίδονται τὸν διορισμένον καιρὸν χωρὶς νὰ ἐμποδίζονται. ταῦτα κατὰ τὸ παρὸν καὶ προσκυνῶντας τὴν μὲ ἀδελφικὸν ἀσπασμὸν μένω: 10 Μαΐου 1779 Βουκουρέστι 16 τοῦ αὐτοῦ σᾶς βεβαιώνω τὴν ἄνωθεν νότιαν παρακαλοῦντας σας καὶ ἐκ δευτέρου μένω: Παναγιώτης Χ. Νίκου.

Σὲ συνέχεια, πιθανὸν τὸ 1785, ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου, καθὼς ὁ ἴδιος ἀναφέρει στὴν ἀπὸ 20 Ἰουλίου 1793 ἐπιστολὴ του (ποὺ δημοσιεύουμε παρακάτω) ἔδωσε ἕξ χιλιάδες γρόσια «αὐτοθελήτως» μὲ τὰ ὁποῖα ἀγοράστηκε στὸ Μπρασόβ «ἓνα ὀσπίτιον μὲ ὅλον τὸν τόπον τῆς περιοχῆς του, ἐπὶ τοῦ ἀειμνήστου Αὐτοκράτορος Ἰωσήφ τοῦ δευτέρου καὶ δι' ἀδείας τῆς αὐτοῦ Καισαρικῆς Μεγαλειότητος... ἔχτισαν μέσα εἰς τὸν τόπον τοῦ ὀσπητίου Ἐκκλησίαν, μὲ συμφωνίαν ὅπου ἡ ἐκκλησία νὰ εἶναι Γραικικὴ καὶ νὰ παρθῆ ἡ ἀδεια ὅπου νὰ ἔλθει γραικὸς παπὰς καὶ νὰ λογίζεται ἡ Ἐκκλησία τῶν Γραικῶν».

8) κατάστιχα.

Σημειώνουμε πώς ο Αυτοκράτορας 'Ιωσήφ Β', βασίλευσε στην Αυστροουγγαρία από το 1765—1790.

Ο Κτενάς (Έπιγραφαι κλπ., σελ. 21), αναφέρει ότι το 1785 ανοίχτηκε κατάλογος συνεισφορών 'Ελλήνων για το χτίσιμο της Γραικικής 'Εκκλησίας του Βρασσοῦ (τῆς «εὐρυχωροτέρας», πού αναφέρει στο γράμμα του από 30.12.1794 ο Π.Χ.). Σ' αυτόν λοιπόν τόν κατάλογο αναγράφεται πρώτος ο Παναγιώτης Χατζηνίκου «μέ πρώτην εισφοράν φιορίνια 6000. Καί εἶτα 500. Κατά δέ τόν Ν. Ιόργα (σελ. 158) φιορίνια 527. Καί ὡς τρίτην εισφοράν φιορίνια 600. Σύνολο δηλαδή 7127 φιορίνια». Τὸ ἔργο τοῦ Ν. Ιόργα, πού ὑπαινίσσεται ὁ Κτενάς εἶναι τὸ ACTE ROMANESTI SI CATEVA GRESESTI (1932).

Ἔτσι καθὼς φαίνεται κι ἀπὸ τὰ γράμματα αὐτά, πού δημοσιεύουμε παρακάτω, δὲν εἶναι μόνο κτήτορας τοῦ γραικικοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδας στὸ Μπρασόβ ο Παναγιώτης Χατζηνίκου, ἀλλὰ κι ὁ πρῶτος πού συνέλαβε τὴν ἰδέα. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ ὕψος τῆς συνεισφοράς του ἀναφέρεται καὶ πρῶτος στὴ σειρά πάνω στίς δυὸ πλάκες πούναὶ ἐντοιχισμένες στὸ ναὸ τῆς Ἁγίας Τριάδας:

«ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΤΗΤΟΡΩΝ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΥ. ΓΚΙΩΚΑ ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΔΗΜΟΥ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΖΑΝΛΗ
ΧΡΗΣΤΟΥ ΜΙΚΑΗΛ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ
ΔΙΑΝΟΛΗ ΚΑΛΦΟΒΙΤΖ»

Κατὰ τὸν Κτενά (Λεύκωμα, σελ. 9) ἡ παραπάνω ἐκκλησία τέλειωσε καὶ λειτούργησε τὸ 1787. Καὶ καθὼς ἀναφέρει τὸ ἀπὸ 20.7.1793 γράμμα τοῦ Παν. Χατζηνίκου, ὁ ναὸς λειτούργησε μέ ἄδεια τῆς «Αὐτοῦ Καισαρικής Μεγαλειότητος, τοῦ Αυτοκράτορα δηλαδή 'Ιωσήφ τοῦ Β'.

14

Ο Παναγιώτης Χατζηνίκου κατάθεσε ἐπιπλέον μέ τὴν ὑπ' ἀριθ. 26274 ὁμολογία τὴν 15.12.1793, στὴ Βασιλικὴ Τράπεζα τῆς Βιέννης, γιὰ νὰ μοιράζονται τὰ εἰσοδήματά τους στοὺς φτωχοὺς τοῦ Βρασσοῦ (ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ δόγματος), 10.000 φιορίνια (βλ. Κτενά: Έπιγραφαι κλπ., σελ. 23 καὶ 37). Στὸ μοίρασμα τῶν εἰσοδημάτων ἀπὸ τὸ ποσὸ αὐτὸ στοὺς φτωχοὺς τοῦ Μπρασόβ, φαίνεται ὅτι ἀναφέρεται τὸ γράμμα ἀριθ. 1930/1802 ἀπὸ Βράσοβο, πού δημοσιεύεται στοὺς προαναφερθέντες Καταλόγους τοῦ D. LIMONA (τόμος I, ἀριθ. 1930).

Γιὰ τὸ Βράσοβο ἀκόμα ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου διέθεσε:

α) 3.000 φιορίνια «ὅπως διαμοιράσωσι αὐτὰ οἱ Ἐπίτροποι τῆς Ἐκκλησίας

εἰς ἑνδεκα οἰκογενείας Ρωμανικάς καὶ τρεῖς μόνον Ἑλληνικάς, ὅταν ὑπανδρευθῶσι αἱ θυγατέρες των καὶ ἄλλα ποσά, σεβαστὰ πάντως, ἀλλὰ μὴ ἀναφερόμενα ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ κ. Ν. Ιόργα, ὅπως καὶ ταῦτα δοθῶσι εἰς ἑτέρας εἴκοσι οἰκογενείας Ρωμανικάς», (Ν. Ιόργα, σελ. 121—123). (Βλ. Κτενᾶ: Ἐπιγραφαὶ κλπ., σελ. 37).

β) Ἐνα ἀργυροῦν ἅγιον ἀρτοφόριον στὸ ναὸ τῆς Ἁγίας Τριάδας (Κτενᾶς: Λεύκωμα, σελ. 23).

γ) Κατέθεσε στὴ Βασιλικὴ Τράπεζα τῆς Βιέννης μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 23157 ὁμολογία τῆς 11 Σεπτεμβρίου 1794, 10.000 φιορίνια «πρὸς σύστασιν σχολῆς Ἑλληνικῆς ἐν Στεφανουπόλει διὰ τὴν ἀρχαίαν διάλεκτον τῶν γραικῶν, γὰρ φελοῦνται οἱ νέοι τοῦ κάθε γένους ἀπὸ τὴν προκοπὴν τῶν γραμμάτων» (βλ. παρακάτω γράμμα Π.Χ. ἀπὸ 30.12.1794).

Βέβαια στὸ προηγούμενο γράμμα τοῦ ἀπὸ 20.7.93, ἀπειλεῖ ὁ Παν. Χατζηνίκου ὅτι τὰ χρήματα αὐτὰ «ψυχρανθεῖς» μὲ τὸν Ἐπίσκοπον Γεράσιμον Ἀδαμόβικ «τὰ ἐδιώρισε εἰς ἄλλο μέρος». Τὴν ἀπειλὴν τοῦ βέβαια αὐτῆ, ὅπως φαίνεται ἀπὸ ὅσα εἶπαμε παραπάνω τελικὰ δὲν πραγματοποιοῦσε. Ἡ παραπάνω Σχολή, ἰδρύθηκε μετὰ τὸ θάνατό του καὶ κειτούργησε ἀπὸ τὸ 1799 μέχρι τὸ 1908, μ' ἄδεια μάλιστα τοῦ Αὐτοκράτορα Φραγκίσκου τοῦ Β', ὁ ὁποῖος στὸ σχετικὸ ἐπικυρωτικὸ διάταγμα ἀναφέρει τὸν Παν. Χατζηνίκου «ἔμφρονα καὶ προνοητικὸν ἐν Στεφανουπόλει ἔμπορον ἕλληνα τὸ γένος καὶ ἀνήκοντα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν».

Ἔτσι, κάτω ἀπὸ τὸ πορτραῖτο τοῦ Παναγιώτη Χατζηνίκου, ποὺ δημοσιεύουμε, εἶναι γραμμένα τὰ παρακάτω:

«Παναγιώτης Χατζηνίκου ὁ ἐξ Ἰωαννίνων, θεμελιωτῆς τῆς ἐν ἄσσει τῆς Στεφανουπόλεως ἐν Τρανσυλβανία Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Γραικικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς μεθ' αὐτῆς ἐνωμένης Ἑλληνικῆς Σχολῆς ὡς καὶ ἀμφότερα ἰδιαιτέροις Βασιλικοῖς Λάσσοις ἐπροΐκησε», (Κτενᾶ: Λεύκωμα κλπ., σελ. 15).

καὶ δ) Γιὰ νὰ δώσει ἔσοδα στὸ ναὸ τῆς Ἁγίας Τριάδας, μὲ τὰ ὁποῖα θὰ πληρώνονταν ὁ παπὰς καὶ τ' ἄλλο προσωπικὸ τῆς, κάθησε σὰ νοικιαστής, καταβάλλοντας κηρὰν (ἐνοίκιο δηλαδὴ) σ' ἓνα διαμέρισμα τοῦ ναοῦ. Καὶ τῶκαγε αὐτὸ γιὰ νὰ μὴ «διαστῆ τινὰς ἀπὸ τοὺς εἰρημένους γραικοὺς διὰ τὸν μισθὸν τοῦ ἐφημερίου». Γιὰ τὸ ἐνοίκιο αὐτὸ ὁ Π. Χατζηνίκου, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὶς ἐπιστολές του, ἦρθε σὲ σύγκρουση μὲ τὸν Ἐπίσκοπο, ὁ ὁποῖος διώρισε δικούς του ἐπιτρόπους στὸ ναὸ καὶ οἱ ὁποῖοι «ἐξόδευαν τὰ λεφτὰ αὐτὰ εἰς ἔξοδα μάταια, ὁ δὲ ψάλτης τῆς ἐκκλησίας καὶ οἱ λοιποὶ ὑπηρέται ὑστεροῦντο τὸν μισθὸν τους δύο ἤδη χρόνους».

Οἱ παραπάνω δύο ἐπιστολές τοῦ Παναγιώτη Χατζηνίκου καταχωροῦνται

ἔδω ἔτσι ὅπως τις δημοσίευσε ὁ Χριστόφορος Κτενᾶς στὸ βιβλίο του «Αἱ Ἐπιγραφαὶ κλπ.», σελ. 41—44, μὲ τὰ σχετικὰ σχόλια τοῦ ἴδιου.

1793 Ἰουλίου 20 Βρασοβόν.

Γράμμα α'¹

Διὰ τοῦ παρόντος μου ταπεινοῦ Γράμματος, δῆλον ἀποκαθίστημι, ὅτι δια-
 τρούβων ἐνιαῦθα εἰς Βρασοβόν, καὶ βλέποντας τὴν κομπανίαν² τῶν γραικῶν,
 καὶ τοὺς λοιποὺς γραικοὺς, ἴσσοι τοὺς ἐνιοπίους, ὅσοι καὶ τοὺς ξένους, ὅπου
 ἔρχονται) διὰ τὸ νεγότηζιον³, ὅπου ἐστειναχωροῦντο μέσα εἰς τὴν καπέλαν⁴ τῆς
 κομπανίας ὅπου ἐβασιοῦσαν, μὲ κηρὰν μέ)σα εἰς ἕνα ὁσπήτιον⁵ σχεδὸν χρό-
 νους ἑκατὸν πεντήκοντα ἀνιοθελήτως προηρέθην καὶ ἔδωσα ἐξ ἐπιτάξεως γρό-
 σια, μὲ τὰ ὁποῖα ἠγόρασαν ἕνα ὁσπήτιον μὲ ὄλον τὸν τόπον τῆς περιοχῆς ἐπὶ
 τοῦ ἀειμνήσιου αὐτο)κράτωρος Ἰωσήφ τοῦ δευτέρου, καὶ δι' ἀδείας τῆς αὐ-
 τοῦ Καισαρικῆς Μεγαλειότητος ἀντὶς τῆς καπέλης, ἐκτίσαν) μέσα εἰς τὸν
 τόπον τοῦ ὁσπητίου Ἐκκλησίαν, μὲ συμφωνεῖαν ὅπου ἡ Ἐκκλησία νὰ εἶναι
 Γραικική, καὶ νὰ παρ)θῇ καὶ ἡ ἀδεια ὅπου νὰ ἔλθῃ γραικὸς Παπᾶς, καὶ νὰ
 λογίζεται ἡ Ἐκκλησία τῶν γραικῶν, μὲ τὸ δικαίωμα) καὶ τάξιν ὅπου ἐφυ-
 λάττειτο εἰς τὴν ὀρηθεῖσαν καπέλαν, καὶ μὲ τὸ νὰ ἔλαβε τὸ ἔνδοξον Μαγισιρά-
 τιον⁶ ὁ)μολογίαν, διὰ νὰ μὴ ἀποθῇ τινὰς ἀπὸ τοὺς εἰρημένους γραικοὺς, διὰ
 τὸν μισθὸν τοῦ ἐφημερίου, ὑπεσχέ)θην ἐγὼ ὁ ἴδιος νὰ πληρῶνω τὸν κάθε
 χρόνον κηρὰν⁷ διὰ τοὺς ὀνιάδες⁸ ὅπου κάθομαι, ὁμοῦ μὲ μίαν κα)μάραν⁹ ἀπὸ

1) Πρωτότυπον καὶ τὸ πρῶτον ἤδη δημοσιευόμενον τεθειμένον ἐν τῷ χρηματοκιβωτίῳ
 τῆς Θεολογικῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Τριάδος πρὸς ἀσφάλειαν καὶ ἐν τῇ αὐτῇ
 δεξιᾷ μετὰ τῶν ἄλλων κτητορικῶν καὶ ἀφιερωτικῶν ἐγγράφων. Δίφυλλον. Διαστάσεων
 33x24. Ἀριστερᾷ τῇ ὑπογραφῇ ὑπάρχει τὸ διάδημα τῆς μικρᾶς σφραγίδος ἀποτετυπωμένον
 ἐπὶ Ἰσπανικοῦ ἐρυθροῦ κηροῦ καλῶς διατηρούμενον ἐξ ἑνὸς στέμματος ἄνωθεν καὶ δύο ἐν
 εἴδει λεόντων πέριξ καμπύλων γραμμῶν.

Ἐν τέλει τοῦ Γράμματος ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ χάρτου ἀρχεται ἡ ἐπικύρωσις εἰς τὴν λα-
 τινικὴν γλῶσσαν, πρὸς δὲ τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ χάρτου ὑπάρχει ἡ σφραγὶς τοῦ Δημαρχείου
 καλῶς διατηρουμένη ἐπὶ Ἰσπανικοῦ ἐρυθροῦ κηροῦ καὶ παρ' αὐτὴν πρὸς τὰ δεξιὰ ἡ δυσ-
 ανάγνωστος ὑπογραφή τοῦ ἐπικυρώσαντος τὸ Γράμμα τοῦτο, ὅπερ προσφώνησιν δὲν ἔχει, οὐ-
 δὲ διεύθυνσιν.

2) Ἐτσιραϊαν.

3) Ἐμπόριον.

4) Παρεκκλήσιον.

5) Δημαρχεῖον.

6) Ἐνοίκιον.

7) Δωμάτια.

8) Ἀποθήκην, κελλαρίκιον.

ἴδιά μου ἄσπρα R.F.⁹, 180 = ἦτοι ἕκατον ὀγδοήκοντα μὲ τὴν θέλησιν καὶ συμφωνίαν ὅλων τῶν) εἰρημένων γραικῶν, ἕως ὅτου θελήσω νὰ καθίσω νὰ δίδω τὴν εἰρημένην ποσότητα καὶ ἔτιος, γενομένης) λοιπὸν ἀρχῆς διὰ νὰ κί-
 ζεται ἡ Ἐκκλησία, μὲ τὸ νὰ ἦτον οἱ δρόμοι πρὸς τὴν Ῥωσσίαν κλεισμένοι ἐξ
 αἰτί)ας τοῦ προλαβόντος πολέμου, ἀπέρασαν ξένοι πραγματευταὶ γραικοί, ὅ-
 ποῦ νὰ πηγαίνουν εἰς Ῥωσσίαν,) οἱ ὅποιοι αὐτοπροαιρέτως ἐβοήθησαν διὰ
 τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ μὲ τὸ νὰ μὴν ἐξίρκεσαν) ἐκεῖνα τὰ παρὰ
 τῶν ξένων δοθέντα, καὶ ὅσα αὐτοπροαιρέτως ἔδωσαν οἱ ἐντόπιοι Γραικοί,
 ἔδω)σα ἔτι ἐξ ἰδίων μου γρόσια πεντακόσια, καὶ ἐτελείωσαν οἱ Ἐπιστάται
 τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας.) καὶ διὰ τὸν καλλωπισμὸν τῆς Ἐκκλησίας
 καὶ προκοπὴν τῶν παιδιῶν τῶν γραικῶν, ἔκρινα καθ' αὐτῶ εἰς τὴν φυλὴν
 μου καὶ ἔβαλα εἰς τὸ(ν) Βασιλικὸν Μπάγκον τῆς Βιέννης δέκα χιλιάδες φιο-
 ρίνια, ὅποῦ (μὲ) τὸ διάφο)ρον αὐτῶν, νὰ συστηθῇ ἐν Ἑλληνικῶν σχολεῖον¹⁰
 καὶ τοῦτο τὸ ἐφανέρωσα πνευματικῶ τῶ τρόπῳ καὶ τοῦ τῶν ἁγίου) Ἐπισκό-
 που κυρίου Γερασίμου Ἀδάμοβικ, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἡ πανιερότης τοῦ ἐνηγκα-
 λίσθη τὸν κύρ κωνσταν) Τζανλὴν, καὶ κύρ Χρηστοῦ¹¹ Μιχαήλ, καὶ ἐψύχρανε
 τὸν καλὸν σκοπὸν μου, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ οἱ δύο ἀντὶς νὰ δείξουνε σημεῖον εὐ-
 χαριστίας εἰς τὴν τοιαύτην μου προαίρεσιν, ἔδειξαν ἀχαριστίαν μὲ τὰ ἄσχη-
 μά) τους λόγια, ὅποῦ κατὰ πρόσωπον ἔμπροσθεν τῆς κοινότητος μὲ εἶπαν, ψυ-
 χρανθεὶς τὰ ἐδιώρι)σα εἰς ἄλλο μέρος καθὼς ἐσυνέβη καὶ διὰ τὴν σιουπί-
 ναν¹² ὅποῦ ἐπουλήθη μαζὶ μὲ τὸ εἰρημένον σπή)τι, καὶ ὁ κύρ κωνσταν) μου
 ἔγραψεν ὅτι ὁ ἀρχοντας ἀνέβασε τὴν τιμὴν τοῦ ὀσπητίου ἀκόμη μὲ ἄλλα) τε-
 τρακόσια οὐγγρικά φιορίνια ἀπὸ τὴν πρώτην συμφωνίαν ὅποῦ ἔγινε, διὰ νὰ
 κατεβάσῃ τὴν σιουπίναν τὴν ὁποῖαν ἐβάσταξε διὰ λογαριασμὸν του. Ὅθεν διὰ
 τοῦ παρόντος ἰδίου μου ἐνυπο)γράφου, καὶ ἐσφραγίστου ἀδεισάτου¹³ μου, φα-
 νερόν) ἐν καθαρῶ συνειδήτῃ εἰς ὅλα τὰ ὑψηλὰ μέρη ὅποῦ) πρόπει, καὶ εἰς
 καθ' ἕναν, τοιούτως ἦτον ὁ σκοπὸς καὶ ἡ θέλησίς μου. 1793: Ἰουλίου: 20:
 Βρασσοβόν).

(Τ.Σ.) Παναγοιῆς Χ-νήκου βεβεο τὰ ἀνοθεν¹⁴.

9) Ρήνου φιορίνια.

10) Ἐκ τούτου δείκνυται ὅτι πρότερον δὲν ὑπῆρχεν ἐνταῦθα ἑλληνικὸν σχολεῖον.

11) Οὗτος ὑπεγράφετο Χριστοφόρος, ἀλλὰ χάριν συντομίας ἔλεγον αὐτὸν Χρηστον, καὶ οὕτως ἔγραψαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ ἐν ταῖς δύο λιθίναῖς πλαξί, ἀλλὰ μὲ ἰ καὶ οὐχί η.

12) Μελισσότοπον.

13) Πιστοποιητικοῦ.

14) Τὸ γράμμα τοῦτο φέρει τὸ στοιχεῖον Δ' ἐν τῇ δεσμίδι τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων τῆς ἐθνικῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας τῶν τεθειμένων ἐν τῇ χρηματοκιβωτίῳ τῆς Ἐκκλησίας.

ρώνω καὶ ἐνοίκιον τοῦ ὁσπητίου ὁποῦ κάθομαι) R.F. 180.— καὶ εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν εἶχον σκοπὸν) (καθὼς σᾶς εἶναι γνωσιὸν) νὰ συστήσω καὶ κοινὸν) σχολεῖον, διὰ τὴν ἀρχαίαν διάλεκτον τῶν γραι)κῶν, νὰ ὠφελοῦνται οἱ νέοι τοῦ κάθε γένους ἀπὸ) τὴν προκοπὴν τῶν γραμμάτων καὶ) ἰδίως πάλιν, νὰ εὐεργετήσω τοὺς πτωχοὺς μὲ) μίαν ποσότητα εἰς τὸν βασιλικὸν μπάγκον,) ὁποῦ νὰ διαμοιράζονται δις τοῦ ἐνιαυτοῦ, εἰς) πτωχὰ καὶ ξεπεσομένα ὁσπήτια τοῦ θρασσοβοῦ), καὶ ὅτι ἄλλον καλὸν ἤμποροῦσα νὰ κάμω) μὲ τὸ νὰ εὐρίσκομαι περὶ τὰ ἔσχατα τῆς ζωῆς) μου, τοιοῦτος ἦτο ὁ σκοπός μου. ἐπάνω εἰς ὅλα) αὐτά, ἀντὶς νὰ ἀκούσω κανέναν καλὸν λόγον,) ἐξ ἐναντίας δοκιμάζω καθημερινὰς ἐνοχλήσεις), ὁ πανιερώτατος ἐπίσκοπος, ὡς κοινὸς ποιμὴν) καὶ πατήρ, ἀντὶς νὰ μὲ παρακινήσῃ εἰς τοιαῦ)τα ἔργα θεάρεστα, ἡ πανιερότης τοῦ μοὶ δί)δει αἰτίας συνεχεῖς, διὰ νὰ ἔλθω εἰς ἀγανάκ)τησιν νὰ ἀναχωρήσω ἀπ' ἐδῶ, μὲ ἐφοβέρι)σε νὰ μοῦ ρίψῃ τὰ ροῦχα ἀπὸ τὰ παράθυρα) καθὼς σᾶς εἶναι γνωσιὸν. Ἐδωκε καὶ' ἐμοῦ) ἀγωγὴν εἰς τὸ ὑψηλότατον γκουμπέρνιον, ὅτι) δὲν πληρώνω τὸ ἐνοίκιον τοῦ ὁσπητίου, εἰς καιρὸν) ὁποῦ ἔμπροσθεν σας ἐβούλωσα τὰ ἄσπρα ὁποῦ) ἰνιζῆρα⁴ ἕως R.F. 100: εἶχα μείνη ρέσιον ἐνοι)κίου, καὶ τὰ ἔστειλα εἰς τὸ κριτήριον, ὥστε νὰ) λάβῃ τέλος ἡ κρίσις. Ἐπειδὴ δικαίως καὶ εὐλό)γως δὲν τὰ ἔδωκα κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ εἰς τοὺς) νῦν ἐπιτρόπους ὁποῦ ἐδιώρισε πέρουσα ἡ πανιε)ρότης τοῦ, ὡσὰν ὁποῦ δὲν ἦτον νόμιμοι, καὶ μὲ) τὴν θέλησιν καὶ ἐκλογὴν τῆς κοινότητος ἐπειδὴ), ὡς σᾶς εἶναι γνωσιὸν, ἀπὸ αὐτὸν τὸν λογαριασμὸν) ὁποῦ σᾶς ἐγχειρίζω, οἱ τότε ἐπιτροποὶ, τὰ ἐξόδενον) εἰς ἔξοδα μάταια, ὁ δὲ ψάλτης τῆς Ἐκκλησίας) καὶ λοιποὶ ὑπηρεταὶ ὑστεροῦνται τὸν μισθὸν τοὺς) δύο ἤδη χρόνους, καθὼς τὰ ἐξεύρεται, ὅτι) ἐβούλωσα τὰ ἄσπρα καὶ τὰ ἔδωκα εἰς τὸ) κριτήριον, ἐδῶ ἦτον ἡ πανιερότης τοῦ, καὶ εἶχε) τὴν εἶδῃσιν περὶ τούτου διατὶ νὰ μὲ σικωφανή)σῃ καὶ εἰς τὸ ὑψηλότατον γκουμπέρνιον,) λοιπὸν σᾶς φανερώωνω, ὅτι διὰ μίαν) καὶ μόνην) ἡσυχίαν ἔκρινα νὰ μείνω ἐδῶ εἰς θρασσοβὸν) καὶ ἐπομένως ἐδῶ νὰ πληρώσω τὸ κοινὸν χρέ)ος, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τὴν ἡσυχίαν τὴν ἔχασα), ἠναγκάσθην νὰ σᾶς εἰδοποιήσω ὅτι ἐὰν ἠμπορεῖτε,) νὰ ἀνακαλέσεται τὴν ἡσυχίαν μου, ὁποῦ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴ ἐνοχλῶμαι παρὰ) τῆς πανιερότητός τοῦ ἤδη καλῶς, εἰδὴ ἀναγκάζομαι νὰ) ἀναχωρήσω ἀπὸ ἐδῶ. καὶ οἱ αἰτιοὶ ἄς δώσωσιν) ἀπολογίαν τῷ δικαίῳ καὶ ἀδεκάσιῳ κριτῇ, ὁποῦ γίνονται ἔμποδον τοιοῦτων καλῶν καὶ μένω).

1794 Δεκεμβ: 30: θρασσόβ: τῆς ἐντιμότητός σας ὅλος πρόθημος καὶ οσαδελφός).

(Τ.Σ.) Παναγιωτῆς Χ-,νήκου⁵.

4) Ὡς ἔγγιστα.

5) Τὸ Γράμμα τοῦτο τεθὲν ἐν τῇ αὐτῇ θεσμίδι μετὰ τῶν ἄλλων ἐπισήμων ἐγγράφων φέρει τὸ στοιχεῖον Ε.

Ἐκ τῶν γράμματα τῶν Κονιτσιωτῶν ποῦ καταχωρίσαμε στὴν ἀρχὴ τοῦ παρόντος, μαθαίνουμε ὅτι ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου εἶχε καταθέσει στὸ Ὀρφανοτροφεῖο τῆς Μόσχας 16.000 ρούβλια μὲ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 4356 μπιλλιέτο. Καί

Ὁ τάφος τοῦ Παναγιώτη Χατζηνίκου στὸ Μπρασόβ.

διέταξε οἱ τόκοι τῶν 12.000 ρουβλίων νὰ διατίθενται στὰ Γιάννινα, οἱ δὲ τόκοι τῶν 4.000 ρουβλίων νὰ διατίθενται γιὰ τὴν Κόνιτσα, «πρὸς ὑπανδρεῖαν ὀρφανῶν, ἐλέη πτωχῶν καὶ ἄλλα θεάρεστα καὶ κοινωφελῆ ἔργα».

Ἐπίσης μαθαίνουμε ὅτι ὁ ἴδιος εἶχε καταθέσει στὸ Αὐτοκρατορικὸ Βασι-

λικό Θησαυροφυλάκειο τῆς Πετρούπολης 1428 ρούβλια με τὸ ὑπ' ἀριθ. 22004 γραμμάτιο καὶ διέταξε νὰ δίνονται τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν στοὺς Ἐφοροὺς τῶν Σχολείων τῆς Κόνιτσας.

Ὅπως ἀναφέραμε καὶ προηγούμενα, ὁ Π. Ἀραβαντινὸς (Χρονογραφία, τόμος 2ος, σελ. 272), μιλάει γιὰ κατάθεση τοῦ Παναγιώτη Χατζηνίκου ὑπὲρ τῆς πόλης τῶν Ἰωαννίνων, στὴ Ρωσία 21.000 ἀσιγιγάτσιες καὶ στὴ Βιέννη 19.500 φιορίνια.

Ὁ Ἰωάννης Λαμπρίδης (Ἡπειρωτικὰ Ἀγαθοεργήματα, μέρος Δεύτερο, σελ. 25), ἀναφέρει ὅτι τὸ 1774 (ποὺ σὰ χρονολογία δὲν τὴ θεωροῦ σωστὴ) ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου κατέθεσε στὴν Καισαροβασιλικὴ Τράπεζα τῆς Βιέννης 19.500 φιορίνια (αὐτὰ ποὺ ἀναφέρει κι ὁ Ἀραβαντινὸς) σὲ δυὸ γραμμάτια καὶ σημειώνει ὅτι «τὸ 1/6 τοῦ μερίσματος αὐτῶν διέθετε ὁ αἰοίδιμος οὗτος ὑπὲρ τῶν πτωχῶν συγγενῶν αὐτοῦ μέχρις ἐβδόμου βαθμοῦ».

Ἀναφέρει ἐπίσης τὰ κληροδοτήματα γιὰ τὸ Βράσοβο. Καὶ τελικὰ κάνει λόγο γιὰ διάθεση χρημάτων ποὺ ἔκανε «ὁ φιλόμουσος οὗτος ἀνὴρ πρὸς ἔκδοσιν (1784) συγγραμμάτων Νικηφόρου Βλεμμύδου ὡς καὶ τὸ Κατὰ Ἀνθειαν καὶ Ἀδροκόμην», Ξενοφῶντος τοῦ Ἐφεσίου (1793)».

Παρακάτω, στὴ σελίδα 27, ὁ Ἰωάννης Λαμπρίδης ἀναγράφει ὅτι ὁ Παναγιώτης Δ. Χατζηνίκου κατέθεσε στὸ Ὀρφανοτροφεῖο τῆς Μόσχας «ὑπὲρ μὲν τοῦ παλαιοῦ νοσοκομείου (1788) ἀσσιγ. 12.000, ὑπὲρ δὲ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀρχιμανδρείου (1796) ἀσσιγ. 9.000».

Ὅπως ὅμως μᾶς δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ τονίσουμε γρηγορότερα, πρέπει μᾶλλον ν' ἀποκλείσουμε τὸ ἐνδεχόμενο νὰ ἦταν κι ὁ ἀνεψιὸς Πάνος Δημητρίου Χατζηνίκου ἐλευθέτης, κι ὅτι θὰ πρόκειται γιὰ λάθος τοῦ Ι. Λαμπρίδη.

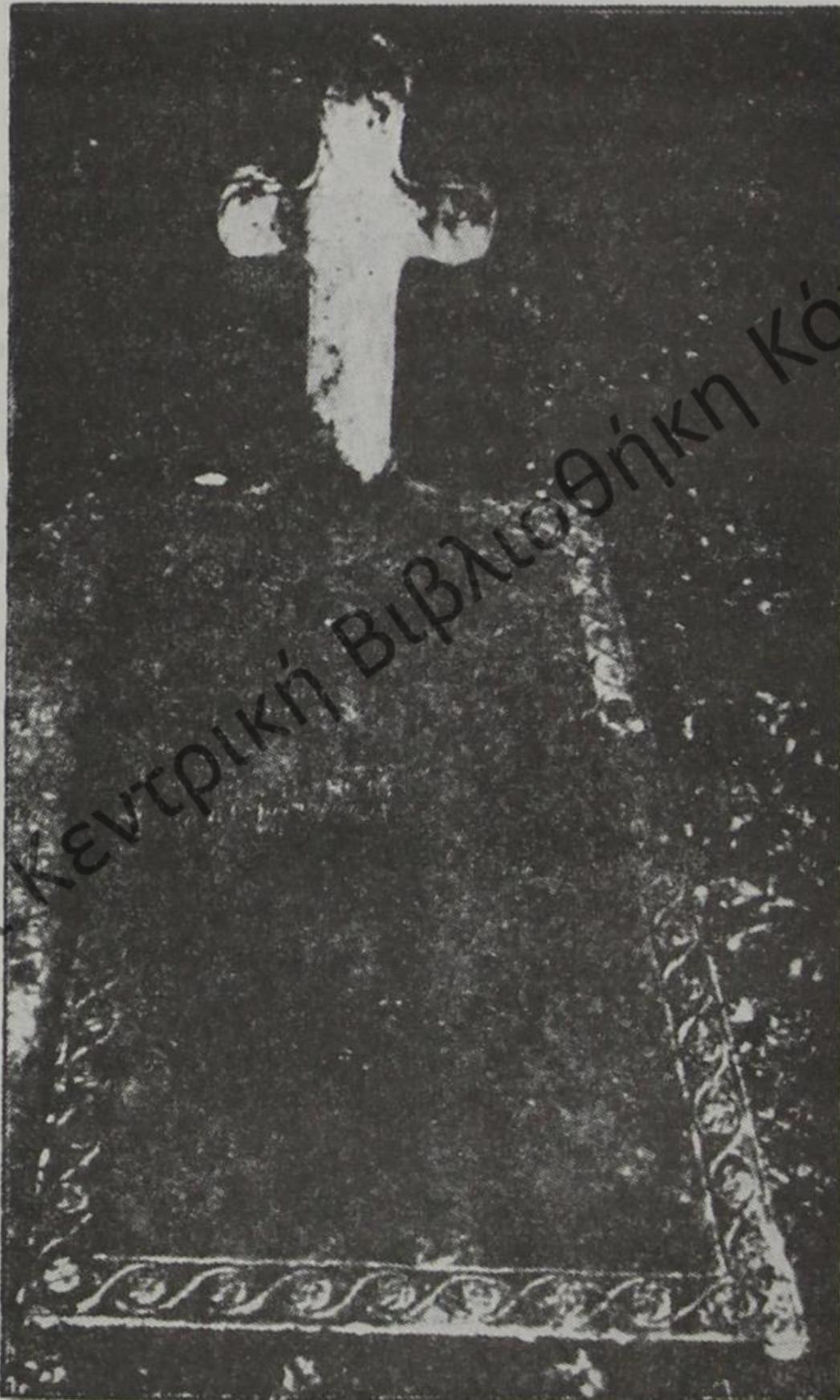
Τέλος, στὸ βιβλίο «Σπάνια Εὐποιίας Ἔργα τοῦ Ζώη Κωνσταντίνου Καπλάνη», ἀναφέρεται πὼς ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου «κατέθετο αἰωνίως εἰς τὸ ἐν Μόσχᾳ Ἱμπερατορικὸν Ὀρφανοτροφεῖον ρούβλια εἴκοσι πέντε χιλιάδας, ὡσώτως δὲ καὶ εἰς τὸ ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας Γαζοφυλάκειον (κοινῶς Μπάγκον) ἱκανὴν ποσότητα χρημάτων ἐξ ἰδίας αὐτοῦ περιουσίας, ὧν τὸν κατ' ἔτος τόκον διορίσατο πρὸς χρῆσιν διαφόρων θεαρέστων εὐποιῶν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ πόλιν τῶν Ἰωαννίνων».

Φυσικὰ ἀπ' ὅλα τὰ παραπάνω στοιχεῖα δὲν ξεκαθαρίζεται ποιό ἦταν τὸ ἀκριβὲς ποσὸ ποὺ κατατέθηκε ἀπὸ τὸν Παναγιώτη Χατζηνίκου στὴ Μόσχα καὶ τὴν Πετρούπολη ὑπὲρ τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς Κόνιτσας.

Κι εἶναι φανερό, πὼς στὸ σημεῖο αὐτὸ ἡ ἔρευνά μας γύρω ἀπ' τὸν Παναγιώτη Χατζηνίκου δὲν ὀλοκληρώνεται καὶ βασικὴ αἰτία εἶναι ποὺ δὲν ἔχουμε στοιχεῖα ἀπ' τὰ ρώσικα ἀρχεῖα τοῦ Ὀρφανοτροφείου τῆς Μόσχας καὶ τοῦ Βασιλικοῦ Θησαυροφυλακείου τῆς Πετρούπολης.

Εἶναι φανερό πὼς ἡ προσπάθειά μου αὐτὴ εἶχε σὰ σκοπὸ νὰ καταγράψω

Ἐκ τῶν γράμματα τῶν Κονιτσιωτῶν ποῦ καταχωρίσαμε στὴν ἀρχὴ τοῦ παρόντος, μαθαίνουμε ὅτι ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου εἶχε καταθέσει στὸ Ὁρφανοτροφεῖο τῆς Μόσχας 16.000 ρούβλια μὲ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 4356 μπιλλιέτο. Καὶ

Ὁ τάφος τοῦ Παναγιώτη Χατζηνίκου στὸ Μπρασόβ.

διέταξε οἱ τόκοι τῶν 12.000 ρουβλίων νὰ διατίθενται στὰ Γιάνγινα, οἱ δὲ τόκοι τῶν 4.000 ρουβλίων νὰ διατίθενται γιὰ τὴν Κόνιτσα, «πρὸς ὑπανδρεῖαν ὀρφανῶν, ἐλέη πτωχῶν καὶ ἄλλα θεάρεστα καὶ κοινωφελῆ ἔργα».

Ἐπίσης μαθαίνουμε ὅτι ὁ ἴδιος εἶχε καταθέσει στὸ Αὐτοκρατορικὸ Βασι-

λικό Θησαυροφυλάκειο τῆς Πετρούπολης 1428 ρούβλια με τὸ ὑπ' ἀριθ. 22004 γραμμάτιο καὶ διέταξε νὰ δίνονται τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν στοὺς Ἐφοροὺς τῶν Σχολείων τῆς Κόνιτσας.

Ὅπως ἀναφέραμε καὶ προηγουμένα, ὁ Π. Ἀραβαντινὸς (Χρονογραφία, τόμος 2ος, σελ. 272), μιλάει γιὰ κατάθεση τοῦ Παναγιώτη Χατζηνίκου ὑπὲρ τῆς πόλης τῶν Ἰωαννίνων, στὴ Ρωσία 21.000 ἀσσιγνάτσιες καὶ στὴ Βιέννη 19.500 φιορίνια.

Ὁ Ἰωάννης Λαμπρίδης (Ἡπειρωτικὰ Ἀγαθοεργήματα, μέρος Δεύτερο, σελ. 25), ἀναφέρει ὅτι τὸ 1774 (ποὺ σὰ χρονολογία δὲν τὴ θεωρῶ σωστὴ) ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου κατέθεσε στὴν Καισαροβασιλικὴ Τράπεζα τῆς Βιέννης 19.500 φιορίνια (αὐτὰ ποὺ ἀναφέρει κι ὁ Ἀραβαντινὸς) σὲ δύο γραμμάτια καὶ σημειώνει ὅτι «τὸ 1/6 τοῦ μερίσματος αὐτῶν διέθετε ὁ αἰοίδιμος οὗτος ὑπὲρ τῶν πτωχῶν συγγενῶν αὐτοῦ μέχρις ἐβδόμου βαθμοῦ».

Ἀναφέρει ἐπίσης τὰ κληροδοτήματα γιὰ τὸ Βράσοβο. Καὶ τελικὰ κάνει λόγο γιὰ διάθεση χρημάτων ποὺ ἔκανε «ὁ φιλόμουσος οὗτος ἀνὴρ πρὸς ἔκδοσιν (1784) συγγραμμάτων Νικηφόρου Βλεμμύδου ὡς καὶ τὸ Κατὰ Ἄνθειαν καὶ Ἀδροκόμη», Ξενοφῶντος τοῦ Ἐφεσίου (1793)».

Παρακάτω, στὴ σελίδα 27, ὁ Ἰωάννης Λαμπρίδης ἀναγράφει ὅτι ὁ Παναγιώτης Δ. Χατζηνίκου κατέθεσε στὸ Ὀρφανοτροφεῖο τῆς Μόσχας «ὑπὲρ μὲν τοῦ παλαιοῦ νοσοκομείου (1788) ἀποτγ. 12.000, ὑπὲρ δὲ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀρχιμανδρείου (1796) ἀσσιγ. 9.000».

Ὅπως ὁμως μᾶς δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ τονίσουμε γρηγορότερα, πρέπει μᾶλλον ν' ἀποκλείσουμε τὸ ἐνδεχόμενο νὰ ἦταν κι ὁ ἀνεψιὸς Πάνος Δημητρίου Χατζηνίκου ἐλευθέτης, κι ὅτι θὰ πρόκειται γιὰ λάθος τοῦ Ι. Λαμπρίδη.

Τέλος, στὸ βιβλίο «Σπάνια Εὐποιίας Ἔργα τοῦ Ζώη Κωνσταντίνου Καπλάνη», ἀναφέρεται πὼς ὁ Παναγιώτης Χατζηνίκου «κατέθετο αἰωνίως εἰς τὸ ἐν Μόσχᾳ Ἱμπερατορικὸν Ὀρφανοτροφεῖον ρούβλια εἴκοσι πέντε χιλιάδας, ὡς καὶ ὡς καὶ εἰς τὸ ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας Γαζοφυλάκειον (κοινῶς Μπάγκον) ἰκανὴν ποσότητα χρημάτων ἐξ ἰδίας αὐτοῦ περιουσίας, ὧν τὸν κατ' ἔτος τόκον διορίσατο πρὸς χρῆσιν διαφόρων θεαρέστων εὐποιῶν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ πόλιν τῶν Ἰωαννίνων».

Φυσικὰ ἀπ' ὅλα τὰ παραπάνω στοιχεῖα δὲν ξεκαθαρίζεται ποιό ἦταν τὸ ἀκριβὲς ποσὸ ποὺ κατατέθηκε ἀπὸ τὸν Παναγιώτη Χατζηνίκου στὴ Μόσχα καὶ τὴν Πετρούπολη ὑπὲρ τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς Κόνιτσας.

Κι εἶναι φανερό, πὼς στὸ σημεῖο αὐτὸ ἡ ἔρευνά μας γύρω ἀπ' τὸν Παναγιώτη Χατζηνίκου δὲν ὀλοκληρώνεται καὶ βασικὴ αἰτία εἶναι ποὺ δὲν ἔχουμε στοιχεῖα ἀπ' τὰ ρώσικα ἀρχεῖα τοῦ Ὀρφανοτροφείου τῆς Μόσχας καὶ τοῦ Βασιλικοῦ Θησαυροφυλακείου τῆς Πετρούπολης.

Εἶναι φανερό πὼς ἡ προσπάθειά μου αὐτὴ εἶχε σὰ σκοπὸ νὰ καταγράψω

Γ. ΑΓΗΤΕΡΟΠΟΛΟΣ
Π. ΠΑΝΑΓ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΤ
Αριθ. εισ. 46281

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΑΝΕΙΖΟΜΕΝΟΥ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΑΝΕΙΖΟΜΕΝΟΥ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας